

Certifié exact, inscrit à
l'inventaire au n° 2115

H 306

INSCRIPTIONS
BYZANTINES
DE MISTRA

(1re PARTIE: TEXTES)

PAR

GABRIEL MILLET

EXTRAIT DU BULLETIN DE CORRESPONDANCE HELLÉNIQUE
TOME 23, 1899

ATHÈNES
TYPOGRAPHIE DE PERRIS FRÈRES
1899

Bibliothèque Maison de l'Orient

135935

INSCRIPTIONS BYZANTINES DE MISTRA

(Pl. XIV-XXIII)

Les ruines de Mistra ont été l'objet de longues études entreprises au nom de l'École d'Athènes, poursuivies pendant plusieurs années avec le concours de l'École des Hautes Études, de l'Académie des Inscriptions, de la Direction de l'Enseignement Supérieur et de celle des Beaux-Arts (1). Le plan d'un monastère a été dégagé par des fouilles; un musée d'architecture byzantine a été créé; de belles peintures ont été découvertes; enfin, grâce au talent de MM. Eustache, architecte, Yperman, Ronsin et Roumbos, peintres, qui ont collaboré à la reproduction des monuments, les matériaux d'une importante publication archéologique ont été rassemblés.

L'épigraphie de Mistra présente aussi un grand intérêt; elle comprend de véritables documents historiques, chrysobulles, actes épiscopaux, poésies politiques, dont la portée dépasse de beaucoup l'histoire même des monuments. Ces textes demandaient une étude distincte et approfondie; on les a réunis ici. Les inscriptions liturgiques ou iconographiques ont leur place marquée dans la description des églises et des peintures.

M. Zisiou a eu le mérite de publier le premier les inscriptions de Mistra (2). Le recueil de cet érudit pouvait être complété, soit au moyen du *Corpus Inscriptionum Græcarum*, soit surtout avec les copies recueillies par Fourmont au printemps de 1730 (3), encore inédites et dont les originaux ont dis-

(1) Je prie les directeurs et maîtres qui m'ont soutenu et aidé avec une inépuisable bienveillance, MM. Homolle, Monod, Psichari, Perrot, Schlumberger, Liard, Charmes, Roujon, Bayet et Lavis, d'agréer l'hommage de ma profonde reconnaissance.

(2) Ζησιού, *Σύμμικτα*, Athènes, 1892, p. 18-71.

(3) Le 21 février, il écrivait de Vulcano; de Sparte, il écrivait le 30 avril: « Depuis plus d'un mois je travaille avec 30 ouvriers... » Il était encore à Sparte le 27 mai (*Bib. Nat., Suppl. gr.*, 295, ff. 16 v; 6; 188-9).

paru (1). Un séjour prolongé à Mistra m'a permis de découvrir de nouveaux textes, qui avaient forcément échappé à une simple exploitation et d'améliorer des lectures que l'auteur lui-même, embarrassé par la complication de l'écriture ou le mauvais état des documents, ne présentait que sous toutes réserves (2) Enfin il était à souhaiter que des pièces de cette importance fussent reproduites par le dessin ou la photographie (3).

La présente étude comprendra deux parties : la publication des textes et le commentaire. La seconde partie paraîtra ultérieurement.

Ces textes ont été transcrits, dans la mesure du possible, et suivant un système que le commentaire justifiera, avec l'orthographe, l'accentuation et la ponctuation de l'original. On s'est contenté de corriger les fautes évidentes du copiste : on indiquera les additions par des parenthèses ( ), les suppressions par des crochets obliques < > ; quant aux lettres à changer, elles sont signalées dans le texte par des italiques et corrigées dans les renvois. Les crochets carrés [ ] enferment les restitutions ; les doubles crochets [[ ]], les passages que j'ai lus autrefois et qui depuis ont disparu. Les lectures douteuses sont soulignées.

Les textes sont rangés par groupes topographiques qui répondent à peu près à l'ordre chronologique. On a commencé par les églises de la ville basse, au nord-ouest ; on terminera par les inscriptions du musée et des environs.

Panaghia du Brontochion.

Sur la paroi méridionale du narthex s'ouvre une petite salle, large de 2^m.70, longue de 3^m.05, dans laquelle est ménagé l'escalier conduisant au premier étage. Elle est couverte d'une voûte à forme indécise, coupole surbaissée dont les pendentifs se renflent, ou voûte d'arêtes aplatie vers le sommet. Au

(1) *Bibl. Nat., Suppl. gr.*, 571^A et 855.

(2) *Zητόν*, p. 44.

(3) Les dessins qui accompagnent cet article sont l'œuvre de MM. Ronzin et Roumbos, que je suis heureux ici de féliciter et de remercier. J'ai fait moi-même les photographies.

centre de cette voûte, le Christ, dont on ne voit plus que la main droite et le nimbe, bénissait, dans une gloire portée par quatre anges et laissant échapper un rayon vers le sommet de chacune des parois. A l'extrémité de chaque rayon une main tient un parchemin déroulé, muni de son sceau (1). Dans les pendentifs et le long des arcs se déploie une guirlande, et, sous l'aile étendue de chacun des anges, quatre groupes de trois iambes, peints en lettres blanches, se détachent sur le fond bleu sombre. Chacun des parchemins porte un chrysobulle. Le texte des chrysobulles est écrit en brun rouge sur des lignes jaunes que séparent des interlignes verts.

Les chrysobulles sont au nombre de quatre, le plus ancien sur la paroi orientale dans la direction du sanctuaire, le second au sud, le troisième à l'ouest, le quatrième au nord, au dessus de l'entrée. Ce quatrième chrysobulle en recouvre un plus ancien, dont la surface est percée de trous où s'agrippe la seconde couche de stuc, et qui a reparu sur une assez grande étendue. Cette petite salle fournit donc six documents.

1. *Iambes de la voûte.*

Zisiou, p. 44, nos 25, 26 et 27. — Longueur des lignes, 0^m.43; hauteur, 0^m.03; interlignes, 0^m.03; largeur des lettres, de 0^m.015 à 0^m.02; majuscules régulières, peu de lettres entre les lignes, peu d'abréviations, aucun signe de ponctuation. L'inscription commence près du pendentif sud-est et se poursuit de gauche à droite. Les quatre groupes forment une suite unique. Le second est très effacé.

✠ ✠ ✠ χερσὶ θεϊκαῖς καρδία βασιλέως
τὰ χρυσ[όβουλλ]α τῇ μονῇ δοῦναι τὰ δε-
χερσὶν ἐπαιρόμενος ἀγ[ό]νων νόω[ν]

ἔ . . . φων . . . εἰκότως πάλαι λίαν
[. . . ὑπέ]στη παχώμιος καμάτους
. . . . . μακ . . . μίους

(1) L'un de ces sceaux (paroi nord) a été détaché, il y a plusieurs années, avant la visite de M. Zisiou (p. 43). Les autres ont été détruits, soit par l'effet du temps, soit par la maladresse des voleurs.

θεός ἄρ' ὑπένυξε παλαιολόγοις
αὐτός δ' ὀράται χριστός ἄνωθεν νέμων
τῆς σὲ τεκούσης τὸν πανευκλεῆ δόμον

τοῖς αὐσονοκράτορσι τοῖς εὐσεβέσιν
τὴν εὐλογίαν εἰς διηνεκὲς κύρος
κυρῶν ἀναφαίρετον αὐτῶν τὸ κλέος ⋈

II. *Chrysobulle (Andronic Paléologue, 1314-1315).*

ZISIOU, p. 45-51. Hauteur du document, 2^m.80; largeur, 2^m.42; hauteur des lignes: dans le haut, 0^m.04, dans le bas, 0^m.03; interlignes, 0^m.03 et 0^m.02. (Planche XIV-XV).

Préambule

- 1 ⋈ εἰπέρ τι τῶν ἀπάντων χρῆμα κάλλιστον καὶ πρεπωδέ-
στατον τῷ ἐκ θεοῦ βασιλεῖ πρὸς εὐφημίας καὶ δόξης ὄγκου καὶ
2 τῆς | ὅλης ἀρχῆς ἀσφάλειαν, τὸ παρεδρεύουσας αὐτῷ δικαιοσύ-
νην εἶναι κρίσει καὶ ἀληθείᾳ τοὺς λόγους αἰεὶ τῶν διοικουμένων |
3 σώζουσα(ν)· δίκαιον γὰρ τὸ θεῖον, καὶ τοῦτο θεοφιλὲς ὁ στάθμη τῶν
δικαίων τι[νὰ] μετρεῖ καὶ οὐδαμοῦ τὸν τῆς ἰσότητος νόμον δι[α]-
4 δι | δράσκον δεῖκνυται· σὺν λόγῳ δὴ τὰ πάντα διαιτῆσει καὶ
κρινεῖ βασιλεὺς καὶ . . . . . ὡς τὸ εἰκὸς δεξ . . . . . |
5 καὶ διὰ πάντων ὧν τις ἂν εἰσφέρει δεξιῶν καὶ ὠρελίμων εἰς τὸ
κοινὸν φιλοφρόνως δεξεται· καὶ πάντοθεν ἐφ' ὑψηλοῦ καθηήμενος
6 ὡσπερ ἀδέκαστος ἀγωνοθέτης | τῶν ἀρίστων, τοὺς ὅπωςδῆποτε
τὰ βέλτιστα δρωῶντας ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς ἀμείψεται προ-
τιθεὶς τὸ καλὸν εἰς τὸ μέσον ἔμμισθον· καὶ διαιρῶν ἐκάστῳ πρὸς
7 τὸ μέτρον οὐ δοκεῖ | κατορθοῦν καὶ γέρας ἄξιον· ἐπεὶ καὶ μόνος
εἰ θέμις εἶπεν δύναμιν θεόθεν εἰς τύπον δημιουργίας εἴληφε μετα-
8 ποιεῖν· καὶ ἀλλοιοῦν τὰ τ[ῶ]ν ὑπὸ χεῖρα· | καὶ παράγειν ἐκ ταπει-
νοτέρου σχήματος εἰς καινοτέρων ὀνομάτων μεταμείψεις καὶ ἀξίων
καὶ ἀρχῶν εὐπρέπειαν· οἷς τὸν αἰῶνα πάντα καὶ συμπαραμένει τὸ
9 κῦδος ἀνα|φαίρετον σῶζον τοῖς ἐξ αὐτῶν τὸ τῆς τύχης σέμνωμα,
καὶ τὸ τῆς μνήμης αὐτοῖς ἐντεῦθεν οὐδόλως σβέννυται· διὸ καὶ
παρὰ πάντων ἄμιλλα πρὸς τὸ καλὸν περὶ τὴν ἄσκησιν τῶν ἀξιο-
10 λόγων ἔργων καὶ φιλοτιμίας καὶ ζῆλος | ἐπαινετὸς ἐγγίνεται πρὸς
αὐθιχερέτους ἀποδοσμένων πόνους, εἰς ἓν τι τέλος χρηστὸν ὀρώντων

- τὴν τῶν εὖ καὶ καλῶς διηγωνισμένων εὐκλειαν· οὐκ οὐκ ἀργῶς
 11 καὶ ἀνεμιμένως ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν δικάσκεινται· νυττόμενοι δὲ | κέν-
 τρω φιλοκαλίας ἀσμένως ὁμοῦ καὶ μάλα θερμῶς τῶν καλλίστων
 ἄπτονται· καὶ χρήσιμοι καὶ κοινωφελεῖς καθίστανται· καὶ αὐξοῖ δὴ
 καὶ πρόεσιν εἰς ἅπαν τῇ θεοφιλεῖ καὶ θεοκυβερνήτῳ βασιλείᾳ
 12 τῶν κατὰ γνώμην ἐκβασίς· | αὕτη γὰρ ἔννομος ὡς ἀληθῶς ἐπι-
 στασία καὶ τῆς τοῦ θρόνου περιωπῆς κατόρθωσις ἢ δεῖ κρηπίδα
 καὶ θεμέλιον ὑποβεβλήσθαι πρῶτως τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειαν· οὐ
 13 μνημονεύειν μᾶλλον ἢ τὸν ἀέρα πνέειν χρεῶν· | τῷ χριστῷ κυρίου
 τοῦ ἀληθῶς θεοῦ· πρὸς ὃν ἡ διακόσμησις ὁρατῶν ὧδε πραγμάτων
 καὶ τῶν τελειοποιῶν δωρημάτων ἔφεσις· μαρτύρια δ' ἂν εἶεν ἀντι-
 πάσης στήλης ἐμψύχου τοῦ σφόδρα θεοσεβεῖν, ἢ τῶν ἐκκλησιῶν
 14 ἀπασῶν φροντίς· ἢ περὶ | τοὺς θεοὺς καὶ ἱεροὺς σηκοῦς καὶ νεῶς
 καθ' ὅσον ἐγγυρεῖ φιλοκαλία καὶ πρὸς σύμπαν τῶν εὐπρεπῶν ἐπί-
 δεξις· καὶ πρὸς γε τὸ χεῖρ καὶ γνώμη φιλοτίμω τοὺς γνησίους
 λατρευτὰς θεραπεύειν θεοῦ· καὶ τῶν εἰς τὸν πνευματικὸν τεινόν-
 15 των ἔρωτα | τῆς ἀγγελοπροπειᾶς¹ αὐτῆς πολιτείας ἐξ ὅλης ψυχῆς
 συναίρεσθαι· τοῦτο καὶ πάλαι μὲν τοῖς ἄνω χρόνου πρὸ ἡμῶν βα-
 σιλεύουσιν, ἱκανῶς διώκεται· τῇ δ' ἡμετέρα βασιλείᾳ, τί τοῖς
 16 ὄλοις | προυργιαῖτερον καὶ ἀξιώτερον εἰς προνοίας λόγον· εἰ γὰρ
 ἐν κυρίῳ μεγαλυχεῖσθαι χρῆ, τοῦτ' ἔγνωμεν καὶ μεγαλοπρεπῆς εἰς
 βασιλέως εὐκλειαν ἀθάνατον ἀληθῶς· καὶ τῶν πιστευομένων διαρκῆ
 17 διαμονὴν δι' αἰ|ῶνος καὶ τῆς διαδοχῆς ὁμοῦ καὶ τοῦ κράτους
 αὐξήσιν, εἰ τὸν ἐνόντα τρόπον σπεύδοντες τὰ θεοφιλῆ ποιοῖμεν
 καὶ βασιλικῶ φασὶ τῷ πῆχει πάντων διαφέρομεν εἰς τὴν τῶν
 18 θείων τιμὴν τε καὶ θεραπείαν μηδενί | τὰ πρωτεῖα παραχωροῦν-
 τες φέρεσθαι· ταῦτ' ἄρα καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸ πρῶτον μετὰ παρ-
 ρησίαν ἐλευθερίαν τῶν τῆς μητρὸς ἐκκλησίαν² ἐθῶν θεῖος ἔρωσ
 παντοδαπῆς τὴν καρδίαν ἡμῖν ἀνέφλεξε· καὶ ζῆλος τῆς τῶν θείων
 19 οἴκων | καὶ σεμνείων ἀγλαίας καὶ καλλονῆς· καὶ συμβαλλόμεθα τῇ
 χρεῖα ταύτῃ πανταχῇ πλείστον ὅσον καὶ μείζον ἢ κατὰ [παρ' ἡμ.]ῶν
 τὸ βούλημα· καὶ κόρος οὐδεὶς ἀειδήποτε δεξιᾶν προτεινόντων τοῖς
 20 γινομένης ἐξω κόσμου καὶ τῆς ἐν τούτῳ | σχέσεω(ς) πτερῶ πνευ-
 ματικῆς ἐργασίας ὑπεριπταμένοις τῶν τῆδε ρεόντων καὶ ἄνω τρέ-

¹ ἀγγελοπροπεύς.² ἐκκλησίας.

- χουσι· τὸ γὰρ διδόναι τούτοις, δανείζειν εἰς θεὸν καὶ] μᾶλλον
 ἐν τῷ παραυτίκα λαμβάνειν οἷς ἂν δωροίμεθα· τοῖμα δ' ἔρειν ὁ
 λόγος ὅτι καὶ συνεργοί πως κατὰ τον τοῦ χριστοκλήρυκος παύ-
 21 λου | λόγον τελοῦμεν εἰς οἰκοδομὴν τῆς υγιαίνουσας πίστεως· διὰ
 δὴ ταῦτα, πᾶσι μὲν τὸ μεγαλόδωρον εἰσενεκτέον ὡς ἐρρέθη τῷ
 λόγῳ· [τοῖς κ]αθ' ἡντιναοῦν εὐδοκιμοῦσιν λειτουργίαν τῶν ὑπὸ τὴν
 ἡμετέραν ἀρχὴν· τοῖς δὲ χριστῷ συνταξαμένοις καὶ ἀσκητικὴν |
 22 ἀνηρτιμένης βιοτὴν καὶ μονότροπον, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀοράτων
 δῦσμενῶν ἐνδεδυμένοις πανοπλίαν, δαψιλεστέραν ποιήτέον ἐστὶ τὴν
 πρόνοιαν· ὅσω μάλιστα καὶ εἰς θεὸν αὐτὸν τὰ τῆς τιμῆς ὁμοῦ
 καὶ χάριτος διαβένειν· καὶ πολλαπλοῦς παρὰ τῆς ἀνωθεν δεξιᾶς
 23 ἀντιμετρεῖται | μισθὸς καὶ παντοδαπῆς εἰς ὄνησιν· ἄγρυπνοι γὰρ εἰσιν
 ἰκέται θεοῦ καὶ πρέσ[[βεις περὶ τῆς τοῦ κράτους καὶ]] τοῦ κόσμου
 παντὸς συστάσεως· εἰ δὲ δι' ἐν τι καὶ σμικρὸν εὐδοκίμημα παρ'
 οἰωδῆποτε φαινόμενον ἀμοιβὴν λαμβάνει, τίποτ' ἂν εἰς ἀξιοχρεῶν
 24 λο|γισθεῖη χάριν ἐνθα πλείστων καλῶν ἐπιτηδευμάτων σύρροια·
 καὶ [[οὐ σειρά τις ὡσπερ χρυσέα τῶν ἀξιεράστων]] ἡθῶν καὶ τρό-
 πων οὐχ ἀπλοῦν εἰσφέρει(ν) τοῖς ὅλοις ἀλλὰ πολυειδὲς τὸ χρή-
 σιμον· εὖνοια γὰρ εἰλικρινῆς ἐνταῦθα πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν
 25 εὐρηται πυρ|σνεομένη καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ θεοῦ· καὶ ζῆλος καὶ γνώ-
 μης εὐθύτης· κὰν τοῖς πράγμα[[σι μετὰ συνέσεως ἐμπειρία· καὶ
 πόνων καὶ ἰδρώ]]των ἀσκητικῶν γνωρίσματα· ὧν εἰς ἀνὴρ εἰς μίαν
 ἀρμονίαν συνάψας, εὐφύεστατα πάντων φαίνεται· ὁ τιμιώτατος
 26 καθηγούμενος οὗτος | τῆς εἰς τὸν μυζηθρᾶν διακειμένης σεβα-
 σμίας μονῆς ἀρχιμανδρίτης καὶ π[[ρ[ω]τ[ο]σύγκελλος [κύρος παχώ-
 μιός π]λείστον διὰ ταῦτα δυσω]]πεῖ τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν ἡμῶν
 καὶ κινεῖ σὺν τῷ δικαίῳ τὸ παρ' αὐτῆς φιλόνηρωπον· ἔφθασε μὲν
 γὰρ προβῆναι πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου, καὶ δι' αὐτήν, διά-
 27 φορα δικαιομάτων | γράμματα τῇ κατὰ τὸν μυζηθρᾶν δια-
 κειμένη σεβασμίας μονῆ τῆς βασιλείας μου τῇ π[[αρ' αὐτοῦ [ἀνε-
 γερθείση τοῦ τιμιωτάτου ἀρ]χιμανδρίτου καὶ]] πρωτοσυγκέλλου
 κυροῦ παχωμίου, ἐπ' ὀνόματι δὲ τετιμημένη τῆς πανυπεράγνου
 ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βρον-
 28 τοχίου· ἐπεὶ | καὶ ἀρτίως αὐτὸς ἐζητήσατο γενέσθαι ἐπ' αὐτοῖς καὶ
 χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου καθολικῶ τῷ λ[ό]γω [[εἰπεῖν καὶ
 πᾶσαν τιμὴν καὶ πᾶσαν ἀνενοχ]λησίαν καὶ πᾶ]]σαν ἐλευθερίαν ταύ-

- τη δὴ τῇ σεβασμῖα μονῇ καὶ τοῖς αὐτῇ προσοῦσιν ἐπειδὴ[λ]οῦν καὶ διόριζόμενον· τὰ τῆς τοιαύτης παρὰ κλήσεως αὐτοῦ, ἐτοιμῶς προσ-
- 29 δεξαμένη ἡ βασιλεία μου, ἐπιχορη[γεί] | καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον· ΛΟΓΟΝ· αὐτῆς· δι' οὗ κ[[ελεύει. . . ἐλευθέραν παντάπασιν εἶναι καὶ ἀνε]νόχλητον]] τὴν εἰρημένην σεβασμῖαν μονὴν τὴν κατὰ τὸν μύζηθρᾶν τὴν ἐπ' ὄνοματι τετιμημένην τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένην του
- 30 βροντοχίου, μετὰ πάντων τῶν προσ|κεκυρωμένων αὐτῇ μετοχιῶν καὶ κτημάτων ἅ καὶ ἔχουσιν οὕτως· [[ζευγηλατεῖον ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ λεγομένου βρυσιώτου]] ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῶ δυσφθάλμου μύλωνος· εἰς τὴν τοποθεσίαν τὴν λεγομένην τῶν καλυβιτῶν, γῆν μοδίων ἑκατὸν πεντήκοντα·
- 31 ἑτέρα γῆ | ἐν διαφοροῖς τόποις, μοδίων καὶ αὐτῆ ἑκατὸν πεντήκοντα· ἀμ[πελ]ῶνες· δέν[[δρα ἐλαϊκὰ· καὶ ἕτερα ὀπωροφόρα διάφορα· πάροιχοι ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ] μύζηθρᾶ ἐν διαφοροῖς τό]]ποις· μύλων δυόφθαλμος· [ἀγρίδιον τὸ] εἰς τὸν τόπον καλούμενον τοῦ φιλητοῦ, τὸ λεγόμενον δραγοδιάστὸν ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ μετὰ
- 32 | τῶν ἐν αὐτῶ προσκαθημένων· πάροιχοι τέσσαρες, εἰς τῆ[ν δέλθιναν μονὴν] εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου δημητηρίου καὶ ἐπικεκλημένου τοῦ πελάτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῶ προ]σκαθημένων· μετώχιον εἰς [ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου] καὶ πανευφήμου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ ἐπιλε-
- 33 γόμενον τοῦ καυσαλοῦ, μετὰ τῶν | ἐν αὐτῶ παροίκων· ἀμπελίων· χωραφίων· δένδρων ἐλαϊκῶν [·καὶ ἑτέρων καρποφόρων· καὶ μυλώνων· ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον ἡ καλογωνία, μετὰ τῶν ἐν αὐτῶ παροίκων καὶ τῶν ἐκεῖσε] χωραφίων καὶ λοιπὸν δικαίων· ἔτι δὲ καὶ τοῦ αὐλακίου ὕδατος οὐπὲρ λαμβάνει τὸ μέρος τοῦ τοιοῦτου με-
- 34 τοχίου | ἀπὸ τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ γεφυράτου, δι' ἀρδεῖαν τῶν τοιοῦ[των χωραφίων· ἀγρίδιον τὸ καλούμενον μιτάτοβα μετὰ τῶν ἐν αὐτῶ προσκαθημένων· ἕτερον μετόχιον περὶ τὸ ἔλος τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου βασιλείου μετὰ τῶν ἐν] αὐτῶ παροίκων· χωραφίων· καὶ μυλώνων· εἰς τὸ μουχλίων· ἕτερον
- 35 μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον | τῶν ἁγίων θεοδώρων καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ βροντοχίου, μετὰ [τῶν προσόντων αὐτῶ χωραφίων· παροίκων· ἔτι δὲ καὶ μύλωνος· ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα

Énumération
des biens

- τιμώμενον τοῦ ἁγίου νικολάου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ μολοχοῦ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ] ὧν κέκτηται χωραφίων· καὶ ἕτερον μονύδριον εἰς τὴν ἀνδροῦσαν, εἰς ὄνομα τι-
- 36 μώμενον | τῶν τιμίων ἀρχιστρατῆγων τῶν ἄνω δυνάμεων [καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ λιγύδη, μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ· ταῦτα πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπηρείας καὶ πάσης ὀχλήσεως καὶ παντὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσονται τῇ ἰσχύϊ καὶ δ]υνάμει τοῦ παρόντος
- 37 χρυσοβούλλου· ΛΟΓΟΥ· τῆς βασιλείας μου· | καὶ οὔτε παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς εὐρισκόμενον¹ εἰς καθολικὴν καὶ περιέχουσαν κεφαλὴν τῆς κατὰ τὴν πελοπόννησον ἀπάσης χώρας καὶ τῶν ἀστρῶν τῆς βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ἐν αὐτῇ μερικῶς κ]ατὰ τόπους κεφαλατικευόντων, οὔτε παρὰ τοῦ
- 38 τὴν χρηματικὴν | καθολικὴν ἐνοχὴν τῶν ἐκείσε δημοσιακῶν δουλειῶν ἔχοντος, [οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐνόχων, οὔτε μὴν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ ποιήσασθαι, ὑ]ποστήσεται ἢ αὐτῇ μονῇ, ἢ τὰ προσόντα αὐτῇ μετόχια κτήματά τε καὶ
- 39 | πράγματα, οἵανδῆτινα ἀφαίρεσιν ἐπήρειαν κατατριβ[ὴν ὄλωσ ὀχλήσιν καὶ ἐπίθεσιν· παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα ταύτῃ βούλεται ἢ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι .....] καὶ κατὰ πάντα ἀδιάσειστα· καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων, ἢ
- 40 τῶν | ἄλλων ἀπάντων, ἔξει ἐπ' ἀδείας ἀπαιτεῖν ἀπ' αὐτῆς δ[ὴ τῆς μονῆς καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ ..... ἢ ἄλλο τι] τῶν ἀπάντων
- 41 εἶδος· προξενοῦν ὄλω(ς) ζημίαν, ἢ κατατριβ[ὴν αὐτῆς² | ἢ καταναγκάζειν καὶ καθέλκην εἰς ἀγγαρείας τὸ [μέρος αὐτῶν· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπαγαγεῖν ἐπηρεάστικόν βουλευθεὶς ποτὲ τὸν ἐξῆς χρόνον αὐτῇ δὴ τῇ εἰρημένῃ σεβασ]μί[α] μονῇ καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ, ὡς ἀθετητῆς τῆς ἡμετέρας προσταγῆς καὶ θελή | -
- 42 σεως καταδικασθήσεται· ὅτι δὴ τελείως αὐτὴν ἐλευθέρ[α]ν βούλεται καὶ ἀνενόχλητον καὶ ἀνεπηρεάστον ἢ βασιλεία μου διατηρεῖσθαι· καταλογιζομένη, ὡς τῆς βασιλείας ἡμῶν μονὴν· καὶ τιμῆς ἐντ]εῦθεν καὶ κυβερνήσεως τῆς προσηκούσης ἀξιοῦμένην·
- 43 ἔτι γε μὴν σὺν τούτοις, οὐδὲ παρ' αὐτῶν | τῶν ἀποστελλομ[ένων ἐ]κείσε πατριαρχικῶν ἐξάρχων, [γενήσεται τις κατατριβῆ,

¹ εὐρισκομένων.² αὐτοῖς.

τῆ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῆ ἢ ζημίᾳ· οὔτε ἀπαίτησις οὐδε]μί[α]-
 οὔτε ἐπιβαλοῦ[σιν α]ὐτῆ, ἢ τοῖς προσοῦσιν αὐτῆ, ὥστε κατατρι-
 44 βῆν ὄλωσ καὶ ζημίαν τινὰ | προξενεῖν ἐν αὐτοῖς· πατριαρ-
 χικὴ μὲν γὰρ ἡ μονὴ καὶ ἐστ[ι], καὶ ἔσται, καὶ κατὰ τὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν ἔνθεσμον τάξιν, ὑπὸ ἀρχιερατικὴν] πνευματικὴν [ἐ]πι-
 στασίαν ταπτομένη, ἐξ[εῖ μὲν ἐπι]στασίαν ὡς εἴρηται πατριαρχι-
 45 κὴν, καὶ μνήμη συνήθης τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος | ἐν ταῖς
 κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστίαις ἐσεῖται· καὶ πν[ευματικῆ ἀνάκρισις ἐν
 πράγμασι κινουμένοις, ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως] ἀξίοις· οὐ μὴν
 τὰ τοιαῦτα ἐξετάζειν καὶ [ἐπικ]ρίνειν καὶ διευλυτοῦν ἄδειαν ἔξου-
 46 σιν ἐν αὐτῇ, οἱ εἰρημένοι πατριάρχικοι ἔξαρχοι· | ἀλλὰ ἡνίκα τι
 τοιοῦτον ἐπισυμβαίνει τῇ τοιαύτῃ μον[ῆ διακρίσεως πνευματικῆς
 καὶ ἐξετάσεως χρῆζον, εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εὐρισκόμενον τηρικ]αῦτα
 ἀγιώτατον πατριάρχην οἰκουμενικὸν εἰς τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην
 47 τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, καταντήσει τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθ[έ]σεως καὶ
 παρ' αὐτοῦ ἐξετασθήσεται, καὶ τὴν ὀφειλομ[ένην] ἔξει καλὴν κατά-
 στασιν, κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων τάξιν καὶ παρακείμευ-
 σιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἡγουμενέβων ἐν αὐτῇ, ἀδιάσειστος ὀφείλει
 καὶ ἀνενόχλητος διεξάγειν τὰ κατ' αὐτὴν· καὶ τοῦτο πάντως, |
 48 ἔσται τὸ ἀνενόχλητον αὐ[τῶ] καὶ ἀπρόσκοπτον, δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς
 ζ[ω]ῆς· [καὶ τὴν καλὴν ταύτην προστασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῆς
 τοιαύτης σεβασμίας μονῆς, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων παρασαλεύσει καὶ
 ἀνατρέψει]· ἄλλως [γὰρ οὐκ ὀφείλει μ]εθίστασθαι τῆς ἡγουμενίας·
 καὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας, εἰ μὴ πως ἀναφανείη
 49 | προδήλως κατεγνωμένος καὶ ταύτης ἀνάξιος· αὐτὴν γε μὴν
 τὴν [πνευματικὴν προστασίαν, τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς, καὶ
 τὴν ἡγουμενίαν οὕτως ἀναδέξεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσε-
 σθαι· ἐκλεχθήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐ]τῇ πάντων ἀσκουμένων μο-
 50 νυχῶν ὁ δοκιμαζόμενος ἀξιός· εἶτα μετὰ τινων | μοναχῶν, ἀνα-
 δρχμεῖται ἐνταῦθα εἰς τὴν θεομεγάλη[ν]τον, θεοφύλακτον, καὶ θεο-
 δόξαστον κωνσταντινούπολιν· καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς παραδεχθεὶς
 παρὰ τοῦ τηρικ]αῦτα ἀγιωτάτου] πατριάρχου, οὕτω δὲ παρ' αὐ-
 51 τοῦ καὶ τὴν σφραγίδα δέξεται τῆς ἡγουμενίας κα[τὰ] | τὴν πνευ-
 ματικὴν θείαν καὶ ἐνομον τάξιν καὶ συνήθει[αν· καὶ λοιπὸν,
 ἐξῆς ἐγχειρισθήσεται αὐτῶ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ τοῦτο
 κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν· καὶ δικανικίον σύμ]βολον

Droits et nomina-
tion de l'igou-
mène

Conclusion

- τοῦτο παριστῶν εἰς ἐπιδηλον πάντως, ὡς ἡ μονὴ βασιλικὴ καὶ
 52 ταῖς | ἄλλ[αι]ς συναριθμεῖται βασιλικαῖς μοναῖς· καὶ καθόλου [γε
 εἶπειν, καὶ τιμῆς καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἀνενοχλησίας πάσης ἐπαπο-
 λαύειν αὐτὴν θεσπίζει ἡ βασιλεία μου· καθ' ὃ περὶ τούτων ἀπάν-
 των· καὶ ὁ διαληφθεὶς χρυσόβουλλος] ΛΟΓΟΣ τῆς βασιλείας μου
 53 διατάσσεται εἰς γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὄλων ὡς | διαλαμβάνει βε-
 βαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ δ[ια]μ[ονὴν] ἀσάλευτον· ἐπεχορηγήθη
 καὶ ἐπεβραβεύθη αὐτῇ καὶ ὁ παρῶν χρυσόβουλλος ΛΟΓΟΣ τῆς
 βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα . . . . τῆς νῦν τρεχούσης
 δεκάτης τρίτης ἑνδικοῦ τοῦ ἐξακτιχλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ
 54 εἰκοστοῦ τρίτου ἔτ[ους]· | ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεο-
 πρόβλητον ὑπ[ε]σημήνατο κράτος. ✠ ἩΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ ΧΘ
 ΤΩ ΘΩ ΠΙΣΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΗΝΤΟΚΡ]ΗΤΩΡ ΡΩ-
 ΜΗΙΩΝ Ο ΠΗΛΗΙΟΠΟΓΟΣ

Le chrysobulle à partir de la ligne 29 (ζευγηλατεῖον ὅπερ) est, sauf en un passage (l. 39-40), identique au suivant. Il n'était donc pas difficile de combler l'énorme lacune qu'il présente et qui depuis ma première lecture s'est considérablement agrandie.

III. Chrysobulle (Michel IX, août 1319).

ZISIOU, p. 51-57 Haut., 2^m·65; larg., 2^m·75; haut. des lignes, 0^m·03; interl., 0^m·015; larg. des lettres, entre 0^m·01 et 0^m·025. (Planche XVI XVII).

Préambule

- 1 οὐδὲν οὐδενὶ τοσοῦτον κόσμου καὶ σπουδῆς μετέχειν ἔδο-
 ξεν, ὡς τῇ βασιλείᾳ μου καὶ δι' εὐχῆς καὶ διὰ φ[ι]λο[τ]ιμ[ι]α[ς]
 2 πάσης γίνεται, τῷ ἀγίῳ μου | αὐθέντι καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ
 αὐτῆς, ταυτὰ φρονεῖν, ταυτὰ φθέγγεσθαι· τῶν αὐτῶν καὶ βου-
 λευμάτων καὶ θεσπισμάτων ἀπριξ ἔχεσθαι, σὺν αἰδοῖ πάση καὶ
 3 φίλτρῳ τῷ γιγνομένῳ· | ἐν ᾧ περ μίᾳ τις συμφωνία καὶ κράσις
 μουσική, χηρὶ θεοῦ καὶ δυνάμει καλῶς ἡρμοσμένη, καὶ διὰ βίου
 παν[τὸς] κινουμένη, [ἐγ]κο[σ]μι[ως] τε καὶ ἐμμελῶς ἡ βασιλεία
 4 ἡμῶν ἄγοι τε καὶ διευθύνει πρὸς τὸ | βέλτιστον, ἡμέρας¹ τε καὶ
 ὁμαλῶς λεαίνουσα, τὰ τοῦ εὐσεβοῦς τε καὶ χριστιανικοῦ πληρώ-
 ματος, καὶ πολιτεύματα καὶ ἠθικὸν βίον, καὶ πράγματα· καὶ μη-
¹ ἡμέρας.

- 16 εἶσα, πᾶσι τοῖς ἐν χρεῖα καθισταμένοις, οὐκ ἀμποτ' ἀπορήσειεν-
οὕτω μὲν οὖν ἅπασιν τοῖς ἀρχομένοις καὶ δεομένοις, δῶρα καὶ χά-
ριτας ἀφικνεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ θεοῦ βασιλέων, καὶ φιλοτιμίαν
- 17 ἔχει, καὶ κέρδος μέγιστον· μάλιστα | δὲ ὅταν οἱ τὰς αἰτήσεις
ποιοῦμενοι θεῷ τὸν αὐτῶν βίον καθιερώσαντες, ἀντάλλαγμα καὶ
ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, τὸν ἐκείθεν τῆς χρηστότητος πλοῦ-
- 18 τον, κομίζωνται τε καὶ διαχέωσιν· οὐδὲ γὰρ εὐλογον, | τοὺς μὲν,
ἀϋπνοτάτοις ὄμμασι πρὸς τὸν πανόπτην ὀφθαλμόν τε καὶ φύλακα
βλέποντας, καὶ βασιλεῦσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἰλεων θεὸν ἀπερ-
γάζεσθαι· τοὺς δὲ, πρὸς τὰς αὐτῶν αἰτήσεις ἐχομένας τοῦ προσή-
- 19 κοντος καὶ δικαίου, | μὴ φιληκόως, μὴδὲ προσηνώως εχειν· καὶ θεοῦ
μὲν ὧτα συμπαθῆ καὶ φιλόανθρωπα, πρὸς τὰς αὐτῶν ἀνοιγνυσθαι
φωνάς, βασιλέων δὲ ἀκοὰς θύρας ἐπιτιθέναι, πρὸς τὰς τούτων
- 20 *Considerant* προσιούσας ἰκετηρίας· ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἅγιος μου | αὐθέντης καὶ
βασιλεὺς ὁ πατήρ τῆς βασιλείας μου, ἀρετὴν εἰπέρ τις τῶν πρό-
τερον βασιλέων, καὶ πάντων μάλιστα' ἀνθρώπων, καὶ σεβόμενος
καὶ τιμῶν, ἔφθασε μὲν ἐπὶ πολλοῖς προστάγμασί τε καὶ διαφόροις
- 21 δικαίωμασι, καὶ χρυσοβούλλους | λόγους ἐπιβραβεύσας, ἐπικυροῦν
ταῦτα, τῇ κατὰ τὸν μυζηθρᾶν διακειμένη σεβασμία μονῇ τῆς
βασιλείας ἡμῶν· καὶ ἐπ' ὀνόματι τετιμημένη τῆς πανὑπεράγνου
- 22 δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὀδηγητρίας, καὶ ἐπικε|κλημένη
τοῦ βροντοχίου; δια τὴν ἀρετὴν τε καὶ τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν
τοῦ ἀνεγείραντος καὶ συστησαμένου ταύτην; τιμιωτάτου μεγάλου
- 23 πρωτοσυγκέλλου τῆς πελοποννήσου κυροῦ παχωμίου· ἐπεὶ δὲ ἔ-
τοιούτος | καὶ τὴν βασιλείαν μου κατα το παρὸν ἠτήσατο καὶ
παρεκλήτευσεν ἵνα τύχη καὶ παρ' αὐτῆς χρυσοβούλλου συμφω-
νοῦντος καὶ συνέπιστηρίζοντος τὴν εὐδοκίαν καὶ τὸν ὀρισμὸν καὶ
- 24 τοὺς χρυσοβούλλους λόγους τοῦ ἁγίου | μ[ου] αὐθέντου καὶ βασι-
λέως τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας μου; τὴν τοιαύτην αἴτησιν καὶ
παράκλησιν αὐτοῦ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγκέλλου τῆς
πελοποννήσου κυροῦ παχωμίου· ἐτοιμῶς προσδεξαμένη ἡ βασι-
- 25 λεία | μου, τὸ μὲν δια γῆν ἐνοῦσαν αὐτῷ πνευματικὴν πολιτείαν
καὶ ἀγωγὴν καὶ ἀσκητικὴν ἐν τοῖς κατὰ θεὸν ζῆν ἐλομένοις εὐδοκί-
κίμησιν, καὶ τῶν ¹ [ὕ]πὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων ζῆλον, καὶ καθαρὰν
- 26 καὶ διάπυρον εὐνοίαν ἣν τρέφει πρὸς τὴν | βασιλείαν μου; μάλι-

¹ τὸν,

- στα δὲ καὶ διὰ πάντων, συνάδειν τὲ καὶ συμφωνεῖν καὶ συμφθέγγεσθαι, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς εὐδοκεῖν, βουλομένη καὶ σπεύδουσα πάντα τρόπον ἢ βασιλεία μου; τῷ ἁγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ βασι-
- 27 λεί τῷ πατρὶ|αὐτῆς, τὸν παρόντα χρυσοβούλλον [ΔΟΓΟΝ] ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῷ· δι' οὐ προστάσσει καὶ διορίζεται καὶ ἢ βασιλεία μου κατὰ τὴν περίληψιν τῶν προσόντων τῇ διαλη-
- 28 φθείσῃ σεβασμῖα μονῇ τῆς βασιλείας | ἡμῶν· τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς πανυπεράγγου δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὀδηγητριάς, καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βροντοχίου χρυσοβούλλων λόγων τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἔλευ-
- 29 θέραν παντάπασιν | εἶναι καὶ ἀνενόχλητον, μετὰ πάντων τῶν προσκεκυρωμένων αὐτῇ μετοχίων καὶ κτημάτων ἃ καὶ ἔχουσι κατὰ μέρος οὕτως· ζευγηλατεῖον ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἐκείσε
- 30 ποταμοῦ τοῦ λεγομένου βρυσιώτου ὅσον | καὶ οἶον ἐστὶ· μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ δυοφθάλμου μύλωνος· εἰς τὴν τοποθεσίαν τὴν λεγομένην τῶν καλυβιτῶν, γῆ μοδίων ἑκατὸν πενήκοντα·
- 31 ἑτέρα γῆ ἐν διαφόροις τόποις, μοδίων καὶ αὐτῇ ἑκατὸν πενήκοντα· ἀμπε|λῶνες δένδρα ἐλαϊκὰ· καὶ ἕτερα ὀπωροφόρα διάφορα· πάροιχοι ἐν τῇ περιόχῃ τοῦ μυζηθρᾶ, ἐν διαφόροις τόποις· μύλων δυοφθαλμος· ἀγρίδιον τὸ εἰς τὸν τόπον καλούμενον τοῦ φιλητοῦ, τὸ λεγόμενον τὸ δρα|γοβιαστὸν, ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων· πάροιχοι τέσσαρες εἰς τὴν δέλβιναν· μονύδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου δημητρίου καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ πελάτου· μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσ-
- 33 καθημένων· με|τόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου καὶ παννεύφημου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ καυσαλοῦ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων· ἀμπελίων· χωραφίων· δένδρων ἐλαϊκῶν· καὶ ἑτέρων καρποφόρων· καὶ
- 34 μύλωνων· ἕτερον | μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον [ἦ] καλογωνία, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ τῶν ἐκείσε χωραφίων καὶ λοιπῶν δικαίων· ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἀύλαχίου ὕδατος οὐπὲρ λα[μβ]άνει τὸ μέρος τοῦ τοιοῦ-
- 35 τ[ου] | μετοχίου ἀπὸ τοῦ ἐκείσε ποταμοῦ τοῦ γεφυράτου, δι' ἀρδείαν τῶν τοιοῦτων χωραφ[ίω]ν· ἀγρίδιον τὸ καλούμενον μι[τ]άτοβα, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων· ἕτερον μετόχιον περὶ τὸ ἔλος τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου βασιλείου μετὰ

Énumération
des biens

- 36 τῶν ἐν αὐτῷ | παροίκων, χωραφίων καὶ μυλώνων· εἰς το μολοχλίον ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν ἀγίων θεοδώρων καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ βροντοχί¹, μετὰ τῶν προσόντων αὐτῷ χωραφίων· παροίκων· ἔτι δὲ καὶ μύλωνος· ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα
- 37 τιμώμενον τοῦ | ἀγίου νικολάου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ μολοχοῦ, μ[ετὰ] τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένον καὶ ὧν κέκτηται χωραφίων· καὶ ἕτερον μονύδριον εἰς τὴν ἀνδροῦσαν εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν τιμίων ἀρχιστρατήγων τῶν [ἄ]νω δυνάμεων καὶ [ἐ]πιλεγόμε-
- Immunités 38 νον τοῦ λιγύδη, μετὰ | τῶν δικαίων αὐτοῦ· ταῦτα πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπηρείας καὶ πάσης ὀχλήσεως καὶ παντὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσονται, τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει του παρόντος χρυσοβούλου ΔΟΓΟΥ² τῆς βασιλείας μου· καὶ οὔτε παρὰ τῶν κατὰ | κερροῦς εὐρισκομένους² εἰς καθολικὴν καὶ περιέχουσαν κεφαλὴν τῆς κατα τὴν πελοπόννησον ἀπάσης χῶρας καὶ τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ἐν αὐτῇ μερικῶς κατὰ
- 40 τόπους κεφαλατικευόντων, | οὔτε παρὰ τοῦ τὴν χρηματικὴν καθολικὴν ἐνοχὴν τῶν ἐκείσε δημοσιακῶν δουλειῶν ἔχοντος, οὔτε παρὰ τινος τῶν ὑπ' αὐ[τὸν ἐνό]χων, οὔτε μὴν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ χῶρα ποιήσασθαι, ὑποστήσεται, ἢ ἡ αὐτὴ μονῆ, ἢ τὰ [προσόντα]
- 41 | αὐτῇ μετόχια, κτήματα τε καὶ πράγματα, οἰανδήτινα ἀφῆρσιν ἐπήρειαν, κατὰ τριβὴν ὅλως ὄχλησιν καὶ ἐπίθεσιν· παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα ταύτη βούλεται καὶ ἡ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι κατα πάντα, ἀδιᾶσιστα τε καὶ ἀναπόσπαστα·
- 42 ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγαρ[είας καὶ] | δειμοσιακῶν ἐπηρεϊῶν τε καὶ συζητήσεων· ἤγουν δόσεως ἐννομίου καὶ καταθέσεως βρωσίμων καὶ ποσίμων εἰδῶν [·ἀλ]λά δὴ καὶ ἐτέρας εἰσπράξεως, κατὰ χόρας ἐπερχομένης· καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἢ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἔξει ἐπ' ἀδείας ἀπαιτεῖν ἀπ' αὐ[τῆς] δὴ τῆς
- 43 μονῆς | καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ τοιοῦτόν τι, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπάντων εἶδος, προξενοῦν ὅλως ζημίαν ἢ κατατριβὴν αὐτ[οῖς], ἢ [κατα]ναγκάζειν καὶ καθέλκην εἰς ἀγγαρείας τὸ μέρος αὐτῶν· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπαγαγεῖν ἐπηρεᾶστικόν βουλευθεὶς ποτὲ
- 44 τὸν ἐξῆς [χρόνον αὐτῇ] | δὴ τῇ εἰρημένῃ σεβασμίᾳ μονῇ καὶ τοῖς

¹ βροντοχίου. Voyez une faute analogue, IV, 8

² εὐρισκομένων.

- προσοῦσιν αὐτῇ, ὡς ἀθετητῆς καὶ τῆς παρούσης τῆς βασιλείας μου προσταγῆς καὶ θελήσεως, καταδικασθήσεται· πρὸς τούτοις, ὀφείλουσιν κατέχειν [ο]: ἐν αὐτῇ μοναχοὶ ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασεί-
- 45 στως· ἔτι δὲ καὶ ἀνα[ποσπάστως ὄλως] | καὶ ὄσους δυνηθῶσι προσ-
αγαγεῖν ἐλευθέρους ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν λατίνων, καὶ προσκαθίσει
εἰς τὸν τόπον αὐτῶν· ἀλλὰ δὴ καὶ ὅσον φθάσωσι συστήσασθαι καὶ
βελτιῶσαι, ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κτήμασιν αὐτῶν· ἔτι δ[ε] τελείως
- 46 αὐτὴν ἐλευθέραν βού[λεται καὶ ἀνενόχλητον] | καὶ ἀνεπηρέαστον,
καὶ ἡ βασιλεία μου διατηρεῖσθαι· κατάλογιζομένη, ὡς τῆς βασι-
λείας ἡμῶν μονῆν· καὶ τιμῆς ἐντεῦθεν καὶ κυβερνήσεως τῆς προσ-
ηκούσης ἀξιουμένην· ἀλλὰ μὴν σὺν τούτοις, οὐδὲ παρ' αὐτῶν
- 47 τῶν ἀποστελλομένων ἐκείσε πατριαρχικῶν ἐξάρχων, γενήσεται τις
κατατριβῆ, τῇ τοιαύτῃ σεβασμῖα μο[νῆ ἢ ζημῖα·] | οὔτε ἀπαί-
τησις οὐδεμία· οὔτε ἐπιβαλοῦσιν αὐτῇ ἢ τοῖς προσού[σιν] αὐτῇ·
ὥστε κατατριβὴν ὄλ[ως καὶ] ζημῖαν τινὰ, προξενεῖν ἐν αὐτοῖς·
πατριαρχικὴ μὲν γὰρ ἡ μονῆ, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται· καὶ κα[τὰ] τὴν
ἐκκλησιαστικὴν ἐνθεσμον τάξιν, ὑπὸ ἀρχιερατικῆν πνευματικῆν
- 48 ἐπίστασιαν τατγομένην, ἔξει μὲν, ἐπιστασ[ίαν ὡς εἰρηται] | πατρι-
αρχικὴν καὶ μνήμη συνήθης τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ἐν ταῖς
κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστίαις, ἐσεῖται· καὶ πνευματικὴ ἀνάκρισις ἐν
πράγμασι κινουμένοις, ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως ἀξίους· οὐ μὴν
τὰ τοιαῦτα ἐξετάζειν καὶ ἐπικρίνειν, καὶ διευλυτοῦν, ἄδειαν ἔξου-
- 49 σιν ἐν αὐτῇ οἱ εἰρη[μένοι πατριαρ] | χικοὶ ἐξάρχου· ἀλλὰ ἡνίκα τί
τοιούτον ἐπισυμβαίνει, τῇ τοιαύτῃ μονῇ διακρίσεως πνευματικῆς
καὶ ἐξετάσεως χρῆζον, εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εὐρισκόμενον τηνικαῦτα
ἀγιώτατον πατριάρχην οἰκουμενικόν, ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ τοῦ
θεοῦ ἐκκλησία καταντήσει τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως· καὶ παρ' αὐ-
- 50 [τοῦ ἐξετ]ασθήσεται· καὶ τὴν ὀφειλομένην ἔξει καλὴν κατ[ά]στ[α]-
σιν, κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων, τάξιν καὶ παρα[κλέ]υσιν·
ἀλλὰ μὴν, καὶ ὁ ἡγουμενεύων ἐν αὐτῇ, ἀδ[ι]άσειστος ὀφείλει καὶ
ἀνενόχλητος, διεξάγειν τὰ κατ' αὐτὴν· καὶ τοῦτο πάντως, ἔσται
τὸ ἀνενόχλητον αὐτῷ καὶ ἀπρόσκοπον, δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς·
- 51 καὶ τὴν καλὴν ταύτην [προ]στασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῆς τοιαύ-
της σεβασμῖας μονῆς, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων παρασαλεύσει καὶ ἀνα-
τρέψει· ἄλλ[ω]ς γὰρ οὐκ ὀφείλει μεθίστασθαι τῆς ἡγουμενείας, καὶ
τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας, εἰ μὴ πως ἀναφανεῖται προ-

Privilèges ecclé-
siastiquesDroits et nomina-
tion de l'igou-
mene

- δῆλως κατεγνωσμένος, καὶ ταύτης ἀνάξιος· αὐτὴν γε μὴν τὴν
 52 πνευματικὴν προστασίαν, τῆς τοιαύτης σεβ[ασμίας] | μονῆς, καὶ
 τὴν ἡγουμενείαν οὕτως ἀναδέξεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσε-
 σθαι· ἐκ[λεχθ]ήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἀσκουμένων μο-
 ναχῶν, ὁ δοκιμαζόμενος ἄξιος· εἶτα μετὰ τινων μοναχῶν, ἀνα-
 δραμεῖται ἐνταῦθα, εἰς τὴν θεομεγάλ[υ]ντον, θεοφύλακτον, καὶ θεο-
 δόξαστον κωνσταντινούπολιν· καὶ κατὰ τὸ εἶκός παραδεχθεὶς παρὰ
 53 τοῦ τηνικαῦτα | ἀγιωτάτου πατριάρχου, οὕτω δὴ παρ' αὐτοῦ
 καὶ τὴν σφραγιδα δέξεται τῆς ἡγουμενῆς, κατὰ τὴν πνευματικὴν
 θεῖαν καὶ ἔνομον τάξιν, καὶ συνήθειαν· καὶ λοιπὸν, ἐξῆς ἐγγει-
 ρισθήσεται αὐτῷ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ τοῦτο κατὰ τὴν
 ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν· καὶ δικανικὸν σύμβολον τοῦτο παριστῶν
 εἰς ἐπίδηλον πάντως, ὡς ἡ μ(ο)νὴ βασιλική· καὶ ταῖς ἄλλαις συν-
 Conclusion 54 αριθμη[ταί] βασιλικαῖς | μοναῖς· καὶ καθόλου γέ εἰπεῖν, καὶ τιμῆς
 καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἀνενοχλησίας πάσης ἐπαπ(ο)λαύειν αὐτὴν, θε-
 σπίζει(ν) καὶ ἡ βασιλεία μου· καθ' ὃ περὶ τούτων ἀπάντων· καὶ οἱ
 διακληθέντες χρυσόβουλλοι λόγοι τοῦ ἀγίου μου αὐθέντου καὶ βα-
 σιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς, διορίζονται τε καὶ διατάττονται· εἰς
 γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὄλων ὡς διαλαμβάνει βεβαίωσιν καὶ ἀσφά-
 55 λειαν καὶ δικμονὴν ἀσάλευτον· | ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη
 αὐτῇ, καὶ ὁ παρὸν χρυσόβουλλος ΛΟΓΟΣ τῆς βασιλείας μου·
 ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα αὐ[γουστ]ον τῆς νῦν τρεχοῦσης δευτέρας
 ἐνδικτιόνοιο τοῦ ἐξακισχιλιόστοιο ὀκτακοσιοστόιο εἰκοστοῦ ἐβδόμου
 ἔτους· ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεση-
 μῆνχτο κράτος· ✠ ΜΙΧΉΛ ἘΝ ΧΩ ΤΩ ΘΩ ΠΙΣΟΣ ΒΗ-
 ΣΙΠΕΝΣ ΚΑΙ ΗΝΤΟΚΡΗΤΩΡ ΡΩΜΗΙΩΝ Ο ΠΑΠΛΗΙΟ-
 ΠΟΓΟΣ

IV. *Chrysobulle (Andronic, février 1320).*

Zis.ou, p. 57-60. Haut., 1^m.70; larg., 2^m.20; lignes, 0^m.03; interl., 0^m.015.
 (Planche XVIII).

- Considerant 1 $\frac{\div}{\div}$ ἔφθασε μὲν καὶ πρότερον αἰτησὶν ποιησάμενος ὁ τιμιώ-
 τatos μέγας πρωτοσύγκελλος πελοποννήσου κύρος παχώμιος ἐπι-
 2 χορηγηθῆναι χρυ | σόβουλλον τῇ ἀνεγερθείσῃ παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν
 θεόσωστον πόλιν μυζήθρᾳ τῇ σεβασμιά μονῇ τῇ εἰς ὄνομα τιμω-

- 3 μένη τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένη | του βροντο-
 χίου, ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίοις καὶ λοιποῖς κτήμασι-
 καὶ μέντοι καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, ὡς θεαρέστου καὶ θεοφι-
 4 λοῦς πολιτείας ἀντιποιοῦμενος· καὶ ὀρθὸς ὢν εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ
 θεοῦ ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν· καὶ ζῆλον ἔχων ὑπὲρ τοῦ
 συμφέροντος τῶν κοινῶν πραγμάτων· ἐπεὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἀρτίως
 5 | ὅτι ἐξωνήσατο περὶ τὸν τόπον τοῦ ζαράβου γῆν πετρώδη καὶ
 ἀχρησίμευτον, ἀπὸ τε τοῦ σοφιανοῦ μαλέα, καὶ τοῦ καταφυ-
 6 γιώτου, καλουμένην παγανέαν, | μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δέν-
 δρων, καὶ ἐτέρων βελανιδιφόρων· ἐτι τὲ περὶ τὸ μέρος τοῦ πασαβᾶ
 ἐτέραν γῆν μοδίων δικοσίων· ὁμοίως παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ
 7 σεβαστοῦ τοῦ | πολεμιανίτου ἐκείνου περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ
 ἄστρου εἰς τὸν κάμπον τῆς μαλεβῆς περὶ τὸ χολοδομητικόν·
 καὶ περὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον τοῦ ἁγίου νικολάου, μοδίων
 8 ἐξακόσι¹ (γῆ)· ἐν ἧ ἔστι καὶ μονύδριον | εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ
 ἁγίου νικολάου καὶ ἐπικεκλημένον φούσκα· ἐν ᾧ προσκάθηνται
 καὶ τινὲς πάροικοι, ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς σε-
 9 βασμίας μονῆς ἐτέρας γῆς | τῆς εἰς τὸν χελμὸν καὶ δοθείσης πρὸς
 στρατιώτας· ἦν δὴ γῆν καὶ τὸ ῥηθὲν μονύδριον προσεκύρωσε τῇ
 διαληφθείσῃ σεβασμῖα μονῇ τοῦ βροντοχίου· καὶ παράκλησιν πε-
 10 ποίηκε πρὸς | τὴν βασιλείαν μου, ἐπιχορηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σε-
 βασμῖα μονῇ καὶ ἕτερον χρυσόβουλλον αὐτῆς ὥστε κατέχειν ταύ-
 11 την τότε ῥηθὲν μονύδριον καὶ τὴν ἐν διαφοροῖς, ὡς | εἶρηται τό-
 ποις εὐρισκομένην γῆν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ
 τῶν ἐτέρων βελανιδίων γεωργούντων, ἡ βασιλεία μου καὶ τὴν Arrêté
 περὶ τούτων εὐμενῶς ἅμα γε καὶ συνήθως προσδεξα[μέ]νη παρά-
 12 κλησιν, | τὸν παρόντα χρυσόβουλλον [ΛΟΓΟΝ] ἐπιχορηγεῖ καὶ
 ἐπιθραβεύει τῇ αὐτῇ σεβασμῖα μονῇ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς
 13 ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ βροντοχίου· δι' οὗ προστά|σ-
 σει καὶ διορίζεται καίκτησθαι ταύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις παρ' αὐ-
 τῆς κατεχομένοις διὰ τοῦ προέπιχορηγηθέντος αὐτῇ χρυσοβούλλου
 14 τῆς βασιλείας μου· καὶ [τὴν ἐ]ξ ἀγορασίας ὡς εἶρηται | περιέλ-
 θοῦσαν αὐτῷ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν
 βελανιδίων γεωργούντων τῷ διαληφθέντι μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ
 15 πελοποννήσου κυρῷ παχωμίῳ, | ἀπὸ τε τοῦ σοφιανοῦ μαλέα καὶ

¹ ἑξακοσίων. Cf. III, 36.

- τοῦ καταφυγιώτου· κεκτῆσθαι δὲ ὁμοίως αὐτὴν καὶ τὴν εἰς τὸν
 πασαβᾶν ἑτέραν γῆν τῶν διακοσίων μοδίων· ἔτι δὲ καὶ τὴν κατὰ
 16 μέρος ἀνωτέρω [δ]ηλουμ[ένην γῆν] | τῶν ἐξακοσίων μοδίων· ἦγουν,
 τὴν περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ἄστρου· τὴν περὶ τὸν κάμπον τῆς
 μαλεβῆς· τὴν περὶ τὸ χολοδομητικόν, καὶ τὴν περὶ τὸν τόπον τὸν
 17 λεγόμενον τοῦ ἁγίου νικολάου, [τῆ]ν [ἀγορασ] | θείσαν παρὰ τοῦ
 σεβαστοῦ τοῦ πολεμικνίτου, ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ
 τῆς μονῆς ἑτέρας γῆς εἰς τὸν χελμὸν καὶ παραδοθεί[σης] πρὸς
 18 στρατιώτας· κατέχειν δὲ ταύτην ὡσαύτως [καὶ τ]ὸ | ῥῆθὲν μο-
 νύδριον τοῦ ἁγίου νικολάου τὸ ἐπιεκκλημένον φούσκα μετὰ
 τῶν εἰρημένων παροίκων αὐτοῦ, καὶ λοιπῶν δικαίων τούτου·
 καὶ μὴ εὐρίσκει [ἐπὶ τοῦ] τοῖς ἢ τῇ μελλούσῃ γίνεσθαι β[ε]λ-
 19 | τιώσει ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης σεβασμίας
 μονῆς· ἢ τοῖς μέλλουσι προσελθεῖν ἀπὸ ἀλλοτρίων χωρῶν καὶ
 20 προσκ[α]θίσει ἐν τῇ γῆ αὐτῇ καὶ [τῶ δια]ληφθέντι | μονυδρίῳ,
 ὄχλησιν ἢ διασεισμόν τινὰ καὶ ἐπήρειαν· ἢ ἀγγαρείαν καὶ κατα-
 τριβὴν καὶ ἐπίθεσιν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς μελλόντων ἔχειν τὴν
 καθολικὴν ἐνοχλὴν τοῦ κεφαλατικίου τῆς κ[ατὰ τῆ]ν πελοπόν[νη]-
 21 | σον χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου· ἢ τῶν ὑπ'
 αὐτοὺς κατὰ τοπούς μερικῶν ἐνόχων· ἢ παρὰ τῶν τὰ δημοσίου
 διενεργούντων καθολικῶν ἐνόχων, ἢ τῶν μερικῶν· ἢ παρ' ἄλλου
 22 τινὸς τῶν ἀπάντων καθ' οἷον δῆτινα τρόπον· διατηρηθήσονται
 γὰρ ταῦτα πάντα ἀνώτερα παντάπασι δημοσιακ[ῆς] ἐπηρείας καὶ
 συζητήσεως, καὶ λοιπῆς ἄλλης πάσης κατατριβῆς καὶ ὀχλήσεως·
 23 ἦγουν δόσεως ἐνο[μίου ἀ]γγα|ρείας· καστροκτισίας· σιταρκίας·
 καταθέσεως βρωσίμων· καὶ ποσίμων· καὶ ἀλλοίων εἰδῶν· ἄλλα δὲ
 καὶ ἑτέρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἐπερχομένης, καὶ οὐδεὶς ἀπαι-
 24 τήσει τ[ε] ἐξ αὐτοῦ δὴ τοῦ με[το]χ[ί]ου | τοῦ ἁγίου νικολάου· ἢ
 τῆς εἰρημένης γῆς καὶ τῶν μελλόντων προσκαθίσει ὡς εἴρηται ἐν
 αὐτῇ ξενων καὶ ελευθέρων· ἐπειδὴ οἷως τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων
 25 θελή[σ]ει διαπράξ[ε]σθαι | τοιοῦτον τί εἰς τε τὴν εἰρημένην σεβα-
 σμίαν μονὴν τῆς υπεραγίας θεοτόκου τῆς οδηγητρίας, ἢ εἰς τὰ
 μετόχια καὶ λοιπὰ κτήματα καὶ πράγματα αὐτῆς, ἢ εἰς τὸ ῥῆ-
 26 θὲν [μονυδ]ριον τοῦ [ἁγίου] | νικολάου· τὸ καὶ ἐπιεκκλημένον
 φούσκα· ἢ εἰς τὴν διαληφθείσαν γῆν· καὶ τοὺς μέλλοντας πρόσκα-
 θίσει ἐν αὐτῇ ὡς εἴρηται, ὡς ἀθε[τητῆς τῆς] π[α]ρούσης προστά-

- 27 ξ[ε]ως τῆ[ς] βασιλεί|ας μου καταδικασθήσεται· ἀλλ' οὐ<σ>δέ τις
των εἰς τὸν μετέπιτα κατὰ κερούς μελλόντων ποιῆσθαι ἀπογραφικὴν
28 δουλείαν ἐν τῇ κα[τὰ τὴ]ν πελοπόννησον χ[ώ]ρα τῆς βασιλεί|ας
μου ἔξει· ἄδειαν εἰσέρχεσθαι εἰς τα ρηθέντα μετόχια καὶ λοιπὰ
κτῆματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς· ἢ εἰς τὸ τοιοῦτον μονύ-
29 δριον τοῦ [ἀγίου νι]κολάου τὸ ἐπικεκλημένο[ν] φούσκαν | καὶ
ἐπάγην εἰς αὐτὸ κατατριβὴν τινὰ· ἢ ἀφαιρεῖσθαι τί ἐξ αὐτοῦ· ἢ
ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας εἰρημένης γῆς· τῇ δυνάμει γὰρ καὶ ἰσχύϊ τοῦ
30 παρόντος χρυσοβούλλου [ΛΟΓΟΥ] τῆς βασιλ[είας μου] | ἐλευθερα
ὡς εἴρηται ταῦτα πάντα διατηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πάσης
δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζήτησεως [καὶ δι]αμενούση τῇ διαλη-
31 φθεῖ[ση] σεβ[ατ] | μία μονῆ τῆς βασιλείας μου τῇ εἰς ὄνομα τιμω-
μένη<ς> τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης θεοτόκου τῆς ὀδη[γη]τρίας [ἀνα-
32 φα]ρετά τε καὶ ἀναπόσπα[στα]· ἐπὶ τοῦτω γὰρ ἐπεχορηγήθη καὶ Conclusion
ἐπεβραβεύθη τῇ [τοιαύτη] σεβ[ασμ]ία μονῆ καὶ ὁ παρὸν χρυσοβούλ-
33 λος· [ΛΟΓΟΣ]· τῆς βασιλείας μου | ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα φευρουά-
ριον τῆς νῦν τρεχούσης] τρίτης ἐνδικτιδῶνος· τοῦ ἐξ[α]μισχιλιοστοῦ
34 ὀκτακοτιό[στοῦ] | εἰκοστοῦ ὀγδοῦ ἔτους ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐ-
35 σεβῆς καὶ θεοπ[ρόβ]λητον ὑπεσημήνατο κράτος. ✠ ἮΝΔΡ[Ο]-
ΝΙΚΟΣ Ε[Ν ΧΩ ΤΩ] ΘΩ ΠΙ[Σ]ΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ἮΝ-
ΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΠΑΠΑΙΟΛΟΓΟΣ

V. Chrysobulle (Andronic, sept. 1322).

ZISIOU, p. 60-63. Haut., 2^m.40; larg., 1^m.95; lignes, 0^m.03; interl., 0^m.015.
(Planche XIX-XX).

- 1 $\frac{\div}{\div}$ ἔφθασαν μὲν καὶ προτερον ἐπιχορηγηθῆναι χρυσοβούλλα Considerant
τῇ ἀνεγερθείσῃ παρὰ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγγέλλου
2 τῆς πελοποννήσου | κυροῦ παχωμίου κατὰ τὴν θεόσωστον πόλιν
μουζηθρᾶ σεβασμία μονῆ τῆ<ς> εἰς ὄνομα τιμωμένη<ς> τῆς
3 ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας | καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βρον-
τοχίου· ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίοις καὶ λοιποῖς κτῆμασιν·
4 ἐπεὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἀρτίως ὅτι παρε|δόθη τῇ τοιαύτῃ μονῇ παρὰ
τοῦ περιποθήτου ἀνεψιοῦ τῆς βασιλείας μου κεφαλῆς τῆς κατὰ
τὴν πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων | τῆς βασιλείας μου
5 κυροῦ ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου· περὶ τα σκορτὰ μετόχια

- εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπί|κεκλη-
 6 μένον ἢ βό(γα)λις μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ· ἤγουν παροίκων·
 ἀμπελίων· χωραφίων· <μύλωνος>· ἐλαιῶν· (συκῶν μηλεῶν)·¹
 7 καὶ ἐτέρων δένδρων ὀπωροφόρων· | ἔτι δὲ καὶ χωρία δύο ἢ ζούρ-
 τζα· καὶ ἡ μουντρά· καλούμενα· μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν· ἧτις
 ἐστὶν ἡ παχεῖα· ἡ χουτζα· τὸ πρατζυδάκη· καὶ ἡ κλενοβά σὺν
 8 τῷ ἐν [αὐ] | τοῖς μύλωνυ· καὶ τοῖς ἐλαϊκοῖς δένδροις· ὁμῶς πα-
 ρεδόθη τῇ τοιαύτῃ μονῇ καὶ γῆ εὐρισκόμενοι² εἰς τὴν πισσιάν·
 9 τὴν τοπολανάν· καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν | τοῦ ἀγίου ἰωάννου·
 ὡσαύτως πρόσεστι τῇ τοιαύτῃ μονῇ διὰ προστάγματος· καὶ τι-
 μιῶν πατριάρχικῶν συγιλλιοδῶν γραμμάτων εἰς τὸν κάμπον
 10 τῆς καρυταίνης ἕτερον μετόχιον ἐπ' ονόματι | τιμώμενον τῆς
 ὑπεραγίας θεοτόκου· καὶ ἐπικεκλημένον τῆς νέας μονῆς, μετὰ τῶν
 παροίκων· τῶν ἀμπελίων· τῶν χωραφίων· τῶν ἐλαιῶν· καὶ τοῦ
 μύλωνος αὐτοῦ³· ἔχει καὶ εἰς τὸν πασσαβᾶν ἐξ ἀγορασίας γῆν
 11 μοδιῶν ἐξακοσίων· | καὶ παρεκλήτευσε τὴν βασιλείαν μου ἐπιχο-
 ρηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σεβασμῖα μονῇ καὶ ἕτερον χρυσόβουλλον αὐ-
 12 τῆς, ὥστε κατέχην καὶ ταῦτα ἀνενοχλῆτος | καὶ ἀναφαιρέτως,
 ἢ βασιλεία μου δια τὴν ἐνούσαν αὐτῷ πνευματικὴν καὶ θεάρε-
 στον πολιτείαν· ἅμα δὲ καὶ δια τὸν ὄν ἐνδεικνυ(ει) ζῆλον ὑπερ
 13 του συμφέροντος | τῶν κοινῶν πραγμάτων, εὐμενῶς τε καὶ συνή-
 θως πρόσδεξαμένη καὶ τὴν περὶ τούτου παράκλησιν, τὸν παρόντα
 14 χρυσόβουλλον· ΛΟΓΟΝ· ἐπιχο|ρηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύη τῇ αὐτῇ
 σεβασμῖα μονῇ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, τῆς ὀδηγητρίας, καὶ
 ἐπικεκλημένη τοῦ βροντοχίου· δι' οὗ προστάσσει καὶ διόρίζεται,
 15 καίκτησθαι ταύ|την πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ αὐτῆς κατεχο-
 μένοις, διὰ τῶν προεπιχορηγηθέντων αὐτῇ χρυσόβουλλων⁴ τῆς
 βασιλείας μου ἀνενόχλητον, καὶ τὸ παραδοθὲν αὐτῇ | περὶ τὰ
 16 σκορτὰ μετόχιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς βόγαλις· μετα
 τῶν προσόντων αὐτῷ παροίκων καὶ κτημάτων· ὅσα καὶ οἷα
 ἦσιν· ἤγουν ἀμπελίων· χωραφίων· ἐλαίων·⁵ συκα·⁶ | [μη-

Arreté

Énumération
des biens

¹ ἐλαιῶν en surcharge. Cf. ci-dessous, lignes 16-17 où j'ai restitué μ[ηλεῶν], qui explique l'erreur du copiste habitué à écrire μύλωνος.

² εὐρισκομένη.

³ αὐτοῦ.

⁴ χρυσοβούλλων.

⁵ ἐλαιῶν; cf. note 1.

⁶ συκῶν.

- 17 λεῶν· καὶ] ἐτέρων ὀπωροφόρων δένδρων· ὁμοί(ως) καὶ κτήσθαι
καὶ τὰ χωρία τὴν ζούρτζαν καὶ τὴν μουντράν, μετὰ τῆς εἰρη-
μένης περιόχης αὐτῶν· ἥτις ἐστὴν ἡ παχεία· ἡ χουτζα· τὸ |
18 [πρατζουδ]άκη· καὶ ἡ κλενοβά· συν τῷ ἐν αὐτῇ μύλωνι καὶ τοῖς
ἐξοῖς δένδροις· ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν γῆν τὴν εὕρισκομένην εἰς τὴν
19 πιστιάναν· τὴν τόπολανάν· καὶ | τὸν [ἄγιον] ἰωάννην· κα-
τέχειν ὁμί[ως καὶ εἰς τὴν] καρύτεναν μετόχιον τῆς ὑπεραγίας
θεοτόκου τῆς νέας μονῆς, μετὰ τῶν προσόντων καὶ αὐτῷ
20 παροίκων καὶ κτημάτων· ὅσα καὶ οἷα | εἰσὶν· ἡγοῦν] ἀμπελίων
χωραρίων [·ἐλαι]ῶν· καὶ μύ]λωνος· κατα τὰς περιλήψεις τοῦ
προσόντος τῇ τοιαύτῃ μονῇ προστάγματος· ἔτι δὲ καὶ τῶν
21 τιμίων σιγιλιώδων πατριαρχικῶν | [γρ]αμμάτων· πρὸς τοῦτοις
κα[τέχειν καὶ] τὴν εἰς τὸν]] πασαβάν εἰρημένην γῆν τῶν ἐξακό-
σιων μοδιῶν τὴν ἐξ ἀγορᾶς δῆλον ὅτι περιέλθοῦσαν αὐτῇ·
22 καὶ μὴ εὕρισκον ἐπὶ τοῦ | [τοις] εἰς τὰς βελτιώσει[ς τὰς μ]ε-
λούσας γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης σε-
βασμίας μονῆς, ὄχλησιν ἢ δια[σει]σμόν τινὰ καὶ ἐπήρειαν· παρα
23 των | [κατὰ καιρ]οὺς [μ]ελ[λ]όντων ἔ[χειν τὴν] καθολικὴν ἐνο-
χὴν τοῦ κεφαλατικίου τῆς κατα τὴν πελοπόννησον χώρας καὶ
τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου· ἢ τῶν ὑπ αὐτοὺς, κατὰ τό-
24 πους μερικῶν ἐνόχων, ἢ παρὰ | [τῶν τὰ δημοσίου ἐ]νεργούν-
των καθολικῶν ἐνόχων· ἢ τῶν μερικῶν, ἢ παρ ἄλλου τινὸς
τῶν ἀπάντων καθ' οἰονδήποτε τρόπον· διατηρηθήσονται γὰρ
25 ταῦτα ἀνώτερα παντάπασιν δη|[μοσιακῆς ἐπη]ρ[είας καὶ συζη-
τή]σεως καὶ]] λοιπῆς πάσης κατατριβῆς καὶ ὀχλήσεως· ἡγοῦν δό-
σεως ἐννομίου ἀγγαρείας· καστροκτισίας· σιταρκίας· καταθέσεως
26 | [βρωσίμων καὶ ποσίμων καὶ ἀλλοίων] εἰδῶν·]] ἀλλὰ δὴ καὶ ἐτέ-
ρας εἰσπράξεις κατὰ χώραν ἐπερχομένης καὶ οὐδεὶς ἀπαιτήσει
27 τί ἐκ τῶν τοιούτων μετόχιων, ἢ τῆς εἰρημένης | [γῆς, ἢ τῶν δη-
λωθέντων ἐτέρων κ]τημάτων]] τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς· ἢ
τῶν μελλόντων προσελθεῖν ἀπὸ ἀλλοτρίων χωρῶν καὶ προσκα-
28 θίσαι ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' οὐ | δέ τις [τῶν εἰς μετέπειτα κατὰ] και-
ροὺς μελλόντων ποιῆσαι ἀπογραφικὴν δουλίαν ἐν τῇ κατὰ τὴν
πελοπόννησον χωρᾷ τῆς βασιλείας μου, ἔξει ἀδειαν εἰσέρχεσθαι
29 | εἰς τ[ὰ ρηθέντα μετόχια καὶ] δηλωθέντα ἕτερα κτήματα τῆς
τοιαύτης σεβασμίας μονῆς, καὶ ἐπάγει[ν] κατατριβὴν τινὰ, ἢ

Immunités

- 30 ἀφαιρείσθαι τί ἐξ αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῆς ἀνω | τ[έρω εἰρημέ]νης γῆς·
 τῇ γὰρ ἰσχῦι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου· ΛΟΓΟΥ·
 31 τῆς βασιλείας μου, ἐλεύθερα ὡς εἴρηται ταῦτα πάντα | δια-
 τηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πάσης ἐπηρείας καὶ διαμενούση τῇ
 32 | δια[ληφθεῖ]ση σεβασμία μονὴ ἀναφέρετα καὶ ἀναπόσπαστα·
 Promesses 33 ἐ[πεί καὶ παρ]εκλήτευσε ὁ αὐτὸς τιμιώτατος μέγας πρωτοσύγ-
 34 κε|λλο[ς] τῆς πελοποννήσου καὶ ἵνα ὅτε εὐδοκήσει ὁ θεὸς διὰ
 35 τῆς | π[ρ]οστασίας τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου γενέσθαι τῆς βασι-
 36 λίας μου τὴν ἄ|πασαν χώραν τῶν σκορτῶν, καθέξει ἡ τοι-
 37 αῦτη σεβασμία μονὴ | καὶ τὴν εἰς το δηλωθὲν μετόχιον τῆς βό-
 38 γαλις, ἄλλα δὴ καὶ τὴν εἰς τὰ | εἰρημένα δύο χωρία λατινικὴν
 39 μερίδα· ἡ βασιλεία μου προσδεξαμένη | καὶ τὴν ἐπὶ τοῦτου
 40 δέησιν αὐτοῦ, διορίζεται ἵνα ἔπαν γένηται εὐδοκία [τοῦ] | θεοῦ
 διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἡ εἰρημένη ἅπασα |
 41 χώρα τῶν σκορτῶν¹ τῆς βασιλείας μου, ἐπιλάβηται καὶ κατέχη
 42 ἡ | αὐτὴ σεβασμία μονὴ ἀνεμποδίστως καὶ τὴν τοιαύτην² λατι-
 43 νικὴν | μερίδα, καὶ οὐδεὶς εὐρίσκη κατα δυναστείαν τινὰ ἐπ'
 Conclusion 44 αὐτῇ· τοῦτου | γὰρ χάριν ἐγεγόνει καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ τοιαύτη
 45 σεβασμία | μονῇ καὶ ὁ παρῶν χρυσοβούλλος· ΛΟΓΟΣ· τῆς βα-
 46 σιλίας μου ἀπο|λυθεὶς κατὰ [μῆν]α σεπτέβριον τῆς νῦν τρεχοῦ-
 47 σης ἔκτης | ἐνδικτιόνοσ τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιόστοῦ τρια-
 48 κοστοῦ | [πρώ]του ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεο-
 49 πρόβλητον | [ὑπε]σημῆ]νατο κράτος. ❧ ΉΝΔΡΟΝΙΚΟC ΕΝ
 50 ΧΘ ΤΩ [ΘΩ ΠΙCΟC ΒΗCΙΛΕΥC ΚΗΙ] ΉΝΤΟΚΡΗΤΩΡ
 51 ΡΩΜΗΙΩΝ Ο ΠΗΓΗΙΟΠΟC

VI. *Fragment de chrysobulle.*Lignes, 0^m·045 à 0^m·05; interlignes, 0^m·035.

. . . . . ον παρ. . .
 . . . . . στασίου το του. . . . .
 . λ . . . . . ος τα . . . . .
 κολ. . . καὶ ο[. . .] ἐπικ[ε]κλημενον του. . . . .
 καὶ πρωτοσύγγε[λλος] τῶν κατὰ τὸν μορεαν εἰρη[μένων]. . . . .
 ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία [πατρι]αρχικὴ μονὴ των αγι[ων] μεγ[αλομαρ]-
 τύρων θεοδώρων. . . . .
 [ΛΟΓΟΝ] επιχορηγεί καὶ ἐπιβραβ[εύει] κατα. . . . .

¹ σκορτῶν.² τοιαύτην.

VII. *Építaphe du despote Théodore II Paléologue.*

Dans la chapelle au nord du narthex, sous une arcade, au dessus d'un tombeau. Le despote est figuré en costume de parade à g., en froc à dr.. L'inscription est en quatre parties, deux près de la tête du despote, deux près de la tête du moine. La seconde est entièrement effacée: on n'en distingue plus que les lignes horizontales, tracées d'avance à la pointe pour guider le peintre.

ZISIOU, n° 24. Hauteur des lettres, 0^m.03; larg., 0^m.015; interl., 0^m.012. Majuscules régulières sans abréviations; rares traces d'accentuation. Lettres blanches sur fond noir.

ΙΟΝΑΤΑ ΚΑΙ ΕΣ
 ΟΚΡΑΤΟΥ ΚΑΙ
 ΑΓΙΟΥ ΗΜΟΥ
 ΟΥΠΟΥ ΚΑΙ ΒΑ
 ΣΙΛΩΟΣ

ΙΕΡΕΥΣ
 ΜΑΤΟΣ
 ΘΕΙΟΜΑΤΟΣ
 ΕΙΣ

ΘΕΟΥ ΚΑΙ
 ΡΙΓΩΣ ΜΟ
 ΝΑΥΣ

ο αυταδελ[φο]ς
 [τ]ου κρατ[αι]ου και
 αγιου ημ[ων α]υ-
 θεντου και βα-
 σιλεως

[διὰ του] αγγελικου
 [σχη]ματος
 [μετ]όνομασ-
 [θ]εις

Θεοδω-
 ρητος μο-
 ναχος

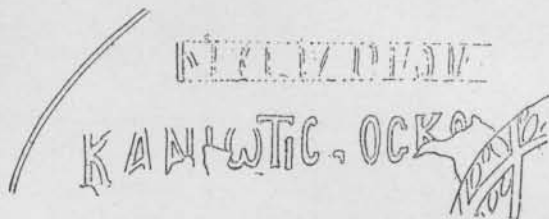
VIII. *Építaphe.*

Dans la chapelle adossée à la face méridionale de l'église, sur la paroi ouest, au dessus d'un tombeau, près d'un person-

nage orant sous une arcade. La première ligne de l'inscription est absolument indistincte.

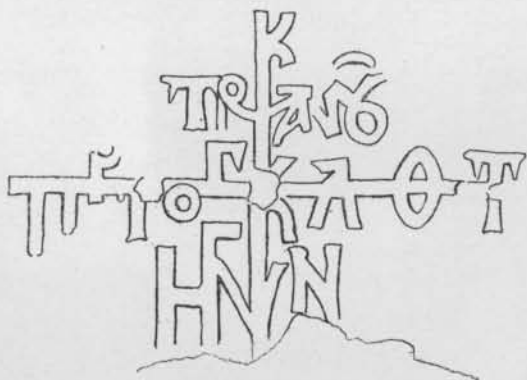
Haut. des lettres, 0^m·02; lettres blanches sur fond bleu noir.

IX. Monogramme.

Chapelle faisant suite à la précédente, à l'est. Au dessus de la porte d'entrée.

Dans un cadre rouge de 0^m·045, largeur du cadre, 0^m·47; haut., 0^m·185. Lettres blanches teintées de bleu sur fond bleu sombre.

κυπριανού
πρωτοσυγκελλου
θιτου (?)
ηγουμενου

Saints - Théodore du Brontochion.

X. Prière à la Vierge, de Manuel Paléologue.

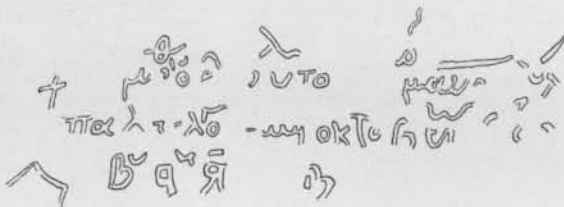
Dans la chapelle de l'angle nord-est, sur le mur de droite à la place d'une porte murée qui conduisait au sanctuaire.

Dans une cadre terminé en forme de fronton, Manuel est agenouillé aux pieds de la Vierge. Sa prière à la Vierge est inscrite en majuscules au dessus de sa tête. Plus bas, en petits caractères, une autre inscription, probablement postérieure à la première, mentionne la date de sa mort.

Z1810U, n° 23. Première inscription: haut. des lettres, 0^m·025; larg., 0^m·015; interlignes, 0^m·015. Blanc sur fond bleu. — Deuxième inscription: longueur totale, 0^m·25; hauteur 0^m·075. Blanc sur fond vert.

- 1 † ὁ παρομιος μανου[ἦλ ὁ πα]λαιόλογος ἡχαιτικός δεόμ[ενος τήν] υπεραγίαν θεοτόκον καί μεσητευη αυ[τῶ] εἰς τὸν κύριον.

- 5 † [έκοι]μήθη ὁ δούλος τοῦ θεοῦ μανουήλ παλ[αιο]λογος [μη]νὶ οκτωβριῶ ἰνδικτιῶνος βας ετους ϛ(αλ)β

Métropole.

XI. Dédicace.

Plaque de marbre encadrée dans le mur méridional de l'église en face d'une entrée latérale de l'enceinte.

- μύλωνας εἰς τὴν μαγοῦλαν· καὶ ἐφύτευτα κοῖ ἐλαι-
 ῶνας καὶ περιβόλιον ἐν αὐτῇ· καὶ εἰς τὴν λεύκην ἀμ-
 πελώνας ἐμφυτευτικῶς· ἠγόρασα δὲ καὶ τὰ σύ-
 10 νεγγυς τῆς ἐκκλησίας ὁσπῆτια τοῦ χαρτοφύλακος
 εὐγενίου· ὁ οὖν εἰσέπειτα βουλευθεὶς ἀπὸ τούτων ἐπι-
 δεῦναι τινὶ λόγῳ κληρικᾶτου· ἢ ἀνακαμπτικῶς,
 ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τινὶ ἀπο-
 σπάσαι τῆς ἐκκλησίας·
 15 ἵνα ἔχοι τὰς ἀράς τῶν τῆν
 θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν νικαία·
 καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.
 ἔτους ϞϞϞ' Ἰνδικτιῶνος ι †

XIV. *Actes épiscopaux (Luc, 1330; 1341).*

Sur la troisième colonne à gauche de l'entrée occidentale, en face de l'entrée septentrionale, sont gravés deux actes d'époques différentes.

ZISTOU, n° 13. Premier acte: haut. des lettres, de 0^m.03 à 0^m.04; larg., 0^m.015; interl., 0^m.015. Deuxième acte: haut. des lettres, de 0^m.02 à 0^m.03; larg., 0^m.015; interl., 0^m.015. (Planche XXII).

- 1-2 Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης σουγδαίας πρόεδρος | λα-
 3 κεδαιμονίας λουκᾶς, καταλαθὼν ἐξ ὀρισμοῦ | τοῦ κρατίστου καὶ
 4 ἀγίου μου αὐτοκράτορος καὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς | συνόδου· ἐπὶ τῷ
 5 προεδρεύειν τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν λακεδαίμονίας | καὶ εὐ-
 ρῶν τὰ αὐτῆς κτήματα δοθέντα πρὸ χρόνων παρὰ τῶν ἀρχιερα-
 6 τιλλικῶν ἐν ταύτῃ διαπρεψάντων τὰ μὲν, διὰ τινὰ προσωπο-
 ληψίαν· τὰ δὲ, διὰ δώρων· εὐρον δὲ καὶ συνόδικήν γραφὴν ἐν |
 7 ταύτῃ συντείνουσάν μοι μετ' ἐπιτιμίου βαρυτάτου ὡς ἂν ἀπο-
 8 σπάσω ἅπερ ἔδοκεν ὁ πρῶν χρηματίσας λακεδαίμονίας βουτᾶς
 ἐκεῖνος πρὸς τοὺς δύο αὐταδέλφους τζαουσίους τοὺς ἐλαδάδας
 9 καὶ πρὸς τὸν πρωτοαλλαγάτορα τὸν πλατυντέρην· τὰ|κάτωθεν τῆς
 βρύσεως καθὼς εἰσὶν ἰδιοπεριόριστα μέσον τῶν δύο ποταμῶν ὅσα
 10 καὶ οἷα εἰσὶν· ἔτι τὲ καὶ τὰ ἅπερ ἐκράτει ὁ σεβαστὸς μαυρό | πα-
 πας κύρ νικόλαος ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ τζουκανιστηρίου, ἤδη κατὰ

6 καμπτικῶς ἐχόντων ὥστε καὶ ἀπορῆσαι ταύτην | ἐκ τούτου παν-
 7 τελῶς συνεύη· διὰ τοῦτο ὠρίσθη<ν> παρὰ τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου
 8 ἡμῶν αὐθέντου | καὶ βασιλέως ἵνα ἀπό γε τοῦ νῦν μή τις τῶν
 9 κληρικῶν ἢ τῶν παροίκων | ἢ τῶν ἀνακαμπτικῶς ἐχόντων· πω-
 10 λήση κτῆμα τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐνε|χυριάσει ἀλλ' οὐδε κληρικός τις
 11 προικίση εἰς ἰδιωτικὸν πρόσωπον· παραπέμψη δὲ ταῦτα εἰς παϊ-
 12 δας | ἀξίους ἐκδουλεύειν τὴν ἐκκλησίαν ἐπεὶ δὲ ἐποίησα καὶ ζευ-
 13 γηλατίον περὶ τὴν βρύσιν, ὀφείλει εἶναι | ἀπαρασάλευτον μετὰ
 14 τῶν οἰκημάτων· καθὼς ἐστὶν ἰδιοπεριόριστον μετὰ τοῦ περιβο-
 15 λίου μέσω τῶν δύο | ποταμῶν καὶ τῆς ὁδοῦ ἄνευ τοῦ δομestίκου·
 16 καὶ τὰ χωράφια τὰ εἰς τὸν βουνὸν καθὼς εἰσι περιοριζόμενα | μετὰ
 17 τοῦ χωραφίου του ἀντζηναῖ καὶ τῶν εὐγενειῶν· καὶ τὸ περιβόλιον
 18 τοῦ ἀντζηναῖ τὸ εἰς τὴν ἁγίαν βαρβάραν, καὶ τὰ ἐξωνηθέντα
 19 οἰκῆματα εἰς τὴν μητρόπολιν, ὡς καὶ αὐτὰ ζευγηλατεῖον ταχθέν·
 20 καὶ οἱ περὶ τὴν μαγούλαν πάροιχοι καὶ πρόσκαθήμενοι | καὶ τὰ
 21 ἀδούλωτα στασία οἱ μύλωνες οἱ ἐλαιῶνες τὰ ἀμπέλια καὶ περι-
 22 βόλια καὶ ὁ εἰς τὴν λεύκην | πάνσεπτος καὶ θεῖος κἀὸς τῆς παν-
 23 υπεράγνου μου θεομήτορος καὶ τὰ ἐξωνηθέντα οἰκῆματα μετὰ
 24 | τῶν ψυχοδοτημάτων· καὶ αἱ στάσεις καὶ πάροιχοι ὡς ἐν τῷ
 25 πρακτικῷ κατὰγράφονται ὁ ἐλαιῶν | καὶ τὰ ἀμπέλια· καὶ οἱ
 26 παρὰ τὸ παρόριον πάροιχοι καὶ τοὺς σαπικούς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς
 27 κτῆματα· ὁ δὲ | βουλευθεὶς εἴ τις ἂν εἴη κἀν κληρικός κἀν πά-
 28 ροικός κἀν τῶν ἐχόντων ἀνακαμπτικῶς, πωλῆσαι | ἢ ἐνεχυριάσαι
 29 ἐκ τῶν ἰδίων κτημάτων· ἢ ἀποσπᾶσαι ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς ἐκ-
 30 κλησίας καὶ δώσει πρὸς τινὰ καὶ ὁ θελήσας ἐνεχυριακῶς | λα-
 31 θεῖν· ἢ ἐξωνήσασθαι ἐχέτω τὰς ἀρας¹ τῶν τριακοσίων (δέκα
 32 ὀκτώ) θεο|φύρων πατέρων τῶν ἐν νικαία καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτω-
 33 λου·
 34 ἔτους ,ξῶμζ̄ ἰνδικτιῶνος ζ̄ μηνὶ μαίω.

26 ⲓⲓⲥⲓ ἐπεὶ τὸ μονυδριον του τιμιου προφήτου προδρόμου καὶ
 27 βαπτιστοῦ ἰωάννου τῆς χαλκωλ(α)μ(π)τιοσσης | εὐρισκόμενον
 28 πλησίον τοῦ παραπόρτου² τῆς λακεδαίμονίας ἦν ἀνέκχθεν τῆς

¹ τὰς ἀρας en surcharge.

² L'abréviation ΠϞΡ s'emploie d'ordinaire pour ποτήριον. La forme παρά-
 πορτον, pour παραπόρτιον, ne se trouve pas dans les lexiques; mais on ren-
 contre ἐξάπορτον.

- 28 καθ ημᾶς ἁγιωτάτης μητροπόλεως | ἐν ὑποτελεσμῶ ἐτησίῳ ὡς
 29 τὸ βρέβιον δι᾽ ἑξέσιν αὐθις τάττεται εἶναι | ὑπ αὐτὴν καὶ τα ἐν
 αὐτῶ χωράφια καὶ τὸ περιβόλιον καὶ τὸ ἀμπέλιον καὶ ἄλλο ἄν
 30 εἴ τη δίκαιον ἔχει | εἰρικόν¹ αὐτῶ πνευματικατον τῆς ἁγιωτάτης
 31 μητροπόλεως λακεδαιμονίας ὡς ἂν δοξαζήτα(ι) θεός ἐν αὐτῶ | ο
 δὲ πειραθισόμενος εἰσέπειτα ἀφελέσθαι τοῦτο ἐκ τῆς δεσποτείας
 32 αὐτῆς κἄν | οἶος ἄρα καὶ εἴη ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν ἐπτὰ καὶ
 33 οἰκουμενικῶν συνόδων· καὶ τῶν | τῆς θεοφόρων πατέρων καὶ τὸν
 35 ἀφορισμὸν ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ |
 34 ἔτους ,ζῶμῆ μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ἧ·

XVI. Acte épiscopal.

Deuxième colonne à droite de l'entrée. L'inscription, martelée avec un instrument tranchant dont les marques se confondent avec les traces des traits horizontaux, est d'une lecture difficile et incertaine. M Zisiou (p. 24) l'a signalée sans essayer de la déchiffrer.

Haut. des lettres, de 0^m.02 à 0^m.03; larg., 0^m.012; interl., 0^m.015. Peu d'abréviations, peu de lettres en surcharge. La paléographie diffère des précédentes. Un des traits caractéristiques est la forme de l'A dont le jambage de gauche est vertical et porte à droite la petite barre horizontale du haut; tandis que pour le Λ c'est le jambage de droite qui est vertical, avec la même barre à gauche. La gravure paraît assez irrégulière.

- 1 τὸν τρίς λαθόντα καὶ ικανῶς [περι]φρο[ν]ή[σ]αντα καὶ αὐ-
 θις τῶ .ασ. .ᾶς κλήρου ἰωάννην
 τὸν . . . . . ολίδην: τὸν καὶ πρότερον α-
 ποβληθέντα τοῦ κλήρου γενόμενον παρὰ τοῦ
 5 προ [ημ]ῶν αρχιερέως κυροῦ νεῖλου . . . . .
 . . . . . καὶ των ἀλλ[ω]ν αὐτοῦ ανο-
 σιουργημάτων τῶν [αναφερ]ομένων τῶ υπομνήματι ο μετα ταῦτα
 ἀνορ
 θῶσαι καὶ λῦσ[αι] θεσμιος καὶ τοῦ κ[λ]ήρου καταλεξαι ἀνομῶς
 τούτον ὄν[τα]. κ. . . . . ὅτι . . . λό[γ]ον συν[εῖ]ναι ἐχόμενον, καὶ οἱ εἰς
 10 τούτο ἐστωσαντες ἐστωσαν ἐνεχόμενοι τῶ ἀναθεματι
 καὶ ταῖς ἀραις τῶν τῆ καὶ η θεοφόρων πατέρων καὶ τη ἀρᾶ
¹ On peut supposer εἰδικόν ou ἐνικόν, mais sous toutes réserves.

εμου του αμαρτολου επειδη συνο-
δικως εξεβλήθη του κληρου
και . . . μων εκ[κ]λησ[ιας] ως πε-
15 [ριέχει] αποσταλείσα κατ' αυ-
[το]υ [διά ταυ]τα τιμία πατριαρχι-
κή γραφή τα περι τουτου επι-
βεβαιουσα άμα και αφ[ορ]ισ-
19 μ[ω] τούτον καθυποβάλλουσα

XVII. *Mention de fondateur.*

Sur la corniche au niveau de l'étage supérieur, mur occidental. Grosses lettres en relief. L'inscription occupe toute la longueur de la corniche.

Zisiou, n° 8. Haut. des lettres, env. 0^m.12.

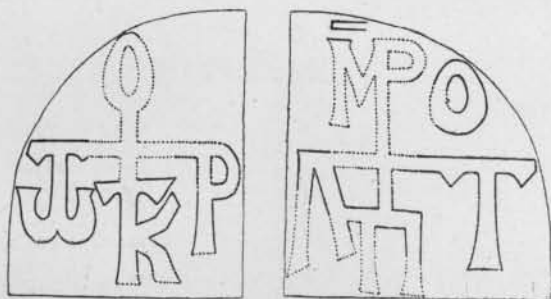
ο κτητωρ μητρο[πολιτης] λακεδαιμονιας ματθαιο(ς)

XVIII. *Monogrammes.*

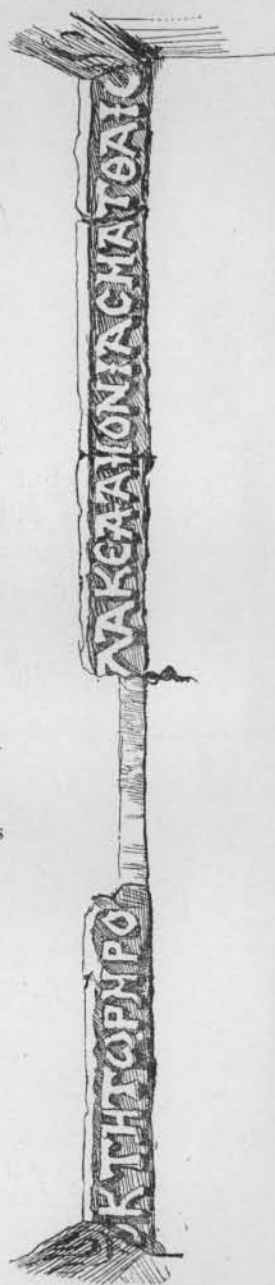
Façade occidentale de l'église; demi-arcades appuyées aux fenêtres.

Échelle du dessin: au dixième. Le pointillé indique les restitutions; lettres blanches sur fond rouge.

a) *Fenêtre centrale:*

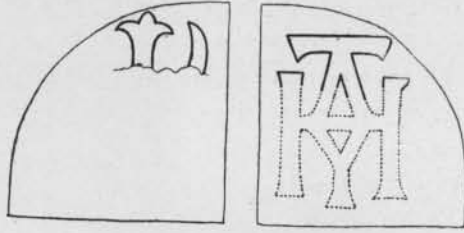

ο κτητωρ μητροπολιτης

b) Fenêtre méridionale:

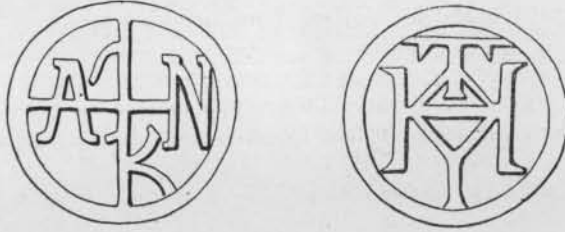
[λα]κ[εδαιμονιας] ματθαιος

XIX. Monogrammes.

Sur deux petites arcades en marbre sculpté qui décorent les piliers de la grande abside, le monogramme du même personnage est répété trois fois. Lettres en relief.

Échelle: a) au sixième; b) au quart.

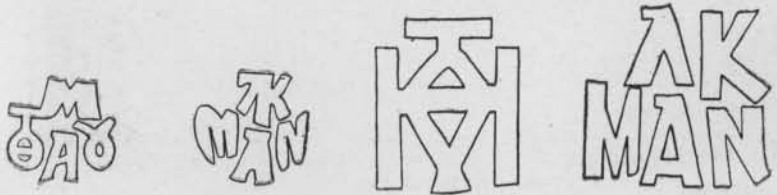
a) Sur l'imposte qui surmonte chacune des arcades:

b) Sur les corbeaux qui soutiennent les arcades:

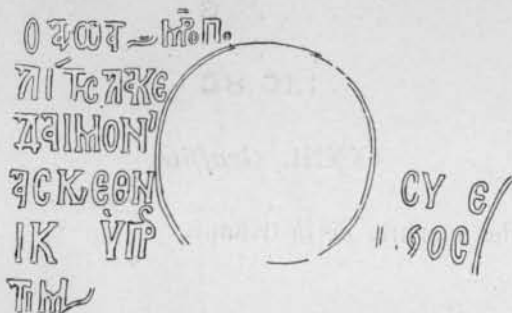
à gauche:

à droite:

XX. *Dans le diaconicon, autour du nimbe d'un évêque, à gauche de la porte.*

Haut. des lettres, 0^m.04. Blanches sur fond bleu sombre.

- 1 ο αγιωτατος μητροπο-
λίτης λακε-
δαιμονι-
ας και εθν-
5 ικ[ός] υπερ-
τιμος

ΕΥ[Σ]Ε-
[Ε]ΙΟΣ (?)

XXI. *Mention funéraire.*

Sur la façade septentrionale de l'église, à gauche de la porte, évêques orants; au dessus de leurs têtes:

+ ΕΚΟΙΜΗΘΗ Ο ΔΟΛ

XXII. *Mention funéraire.*

Même façade, dernière travée à droite de la porte, évêques orants:

1 Ο Πᾶνιερῷ
 καὶ Ἰνῆριτιμος
 λακεδαιμονίας
 . . . . . ΙΕ . . .
 5 . . . . .
 . . . . . Ε .
 . . . . .
 . . Ι.Ι.Ϟ.ϞϞ

XXIII. *Graffite.*

Sur un des marbres de la tribune.

ZISIOU, n° 9.

Le fac-simile de M. Zisiou doit se lire: ο ιερομοναχος ανθι-
 μος et non 'Αθανάσιος.

XXIV. *Dédicace (1744).*

Près de la porte de l'ancien palais métropolitain.

ZISIOU, n° 3. Lettres gravées en creux, majuscules régulières, sans abré-
 viations, ni surcharges.

† οὐκέτι δόμοι καὶ πύλαι παλαιῶται·
 ἀλλ' ἀνανίου τοῦ νῦν ἱεραρχοῦντος
 καὶ ἀπὸ βᾶθρων νεώσαντος δαπάναις
 οὔτινος ἐνεγκοῦσα τελεῖ ἡ δημητσάνα
 αψνδ

XXV. *Dédicace (1802).*

Fontaine dans la cour de la métropole. Sur la plaque est
 figuré l'aigle à double tête.

ZISIOU, n° 2; *Expédition scientifique de Morée*, II, p. 80 (copie de Verlet).
 — Sculpture en relief, très soignée; majuscules accentuées, sans abrévia-
 tions, ni surcharges. Je ne puis donner les dimensions exactes: la hauteur
 des interlignes égale les $\frac{3}{4}$ de celle des lignes.

- 1 και αὕτη δι' ἰδίων χρυσάνθου γέγον' ἀναλωμάτων,
 ὅστις πηδαλιούχος λακεδαίμονος, και ἔφορος πραγμάτων.
 πατρίς τε αὐτῷ ἐστίν ὁ τῆς ἰδίας τόπος,
 ἱεράρχης τε ὁμοῦ και τῶν καλῶν ὁ τρόπος.
- 5 εὐχεσθε λοιπὸν ἅπαντες ὑπὲρ αὐτοῦ,
 τοῦ οἰκοδόμου τοιοῦτου καλοῦ και ἀγαθοῦ.
 και οἱ πίνοντες ὕδωρ ἀπ' ἐδῶ,
 ἐγκώμια δότε τῷ ἐκτελεστῇ αὐτῷ.
- ἐν ἔτει σωτηριῶ:· ἀϞϞ^ω:· ἐν μηνὶ αὐγούστω:· ἰνδικτιῶν:· ε̅:·

XXVI. *Dédicace* (1802).

Fontaine adossée à l'extérieur du mur d'enceinte de la Métropole, du côté du chemin.

Zisiov, n° 1. Majuscules en relief (0^m·012 à 0^m·035); l'interligne est un mince filet en relief qui ne laisse presque pas de place à l'accentuation.

- 1 † ἐγένετο τοῦτο τὸ κοινοφελές
 ἐκ δαπανης ἰδιας χρυσανθου
 τοῦ λακεδαιμονιας και τριπολητ-
 ζας εὐχεσθαι δ' ὑπερ αὐτοῦ οἱ εὐ-
 σεβῶν παιδες τοῦ ζαθεου τε και
- 5 ηγητορος μεγαλου η πατρης τὸ κα-
 τα λακῶνα χωρίον μπαρσινικου
 180? ἐν μηνὶ αὐγούστω¹
 ὁ γράψας γεώργιος σοῦπος.

Chapelle de Saint-Jean.

XXVII. *Prière à la Vierge.*

A l'extrémité de la paroi méridionale, sous une arcade, la

¹ Ici un caractère, lettre ou chiffre, indistinct.

Vierge debout étend les bras; à gauche, une femme en longue tunique à plis droits, la tête voilée de blanc, prie debout, les mains croisées devant la poitrine; à droite, le même personnage, dans la même attitude, porte le costume religieux.

Haut. des lettres, 0^m.03. — L'inscription de g. est très effacée; dans le fac-simile, le trait noir indique tout ce qu'on a pu discerner; le pointillé, les restaurations. Blanc sur fond bleu noir.

Η ΠΡΟΜΙΚΥΡΚΑΛΗ.

ΙΚΒΘ

ΣΥΝ

ΛΘΘΘ

ΤΕΚΝ

ΑΥΤΗΣ

η [π]ρομιζ κυρα καλη
η καβαλασεα
συν τοις τεκνοις
αυτης

Η ΑΗ ΘΟΪΘΚ' ΕΤΕΛΙΚΘ
ΣΧΗΜΤΟΣ ΜΕΤΟΜ'

ΘΗΣΑ

ΝΚΗ

ΚΑΛΗ

Χ
Α

η δη[α τ]ου θείου και άγγελικού
σχήμ[α]τος μετον(ο)μασ-
θήσα καλη-
νηκη μοναχή.

Près de Kali Cavalaséa un peu à droite, une jeune fille prie dans la même attitude; sous les pieds de la Vierge, un enfant est agenouillé.

Les lettres sont de moitié plus petites.

ἸΝΝ ΛΑΧΚΡΕ

Ἰνν[α] λασκαρίνα

ΙΕΘΔΩΡΟΣ· ΟΔΗΓΙΤΡΙ

ΑΝΙΣ

[θ]εόδωρος· οδηγιτρι-
ανις

Péribleptos.

XXVIII. Monogramme et dédicace.

Au dessus de la porte de l'enceinte Sculpture en relief. A l'intérieur d'un cadre décoré de fleurs de lis, entre deux lions dressés, se groupent dans un cercle, en monogramme cruciforme, les lettres du mot Περὶβλεπτος. Le marbre est brisé à gauche, et l'on y retrouve les traces d'un encastrement antérieur. Au dessus du cadre, à droite, une inscription, postérieure à la brisure, est gravée grossièrement, en caractères irréguliers

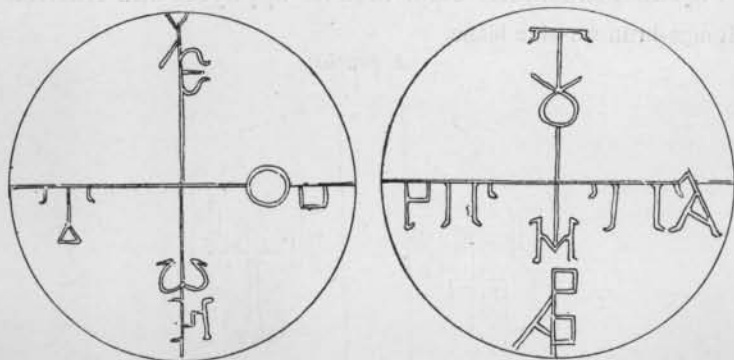
ZISIOU, n° 15 (fac-simile du monogramme). Inscription postérieure, haut. des lettres, de 0^m.01 à 0^m.035.

† αφιδ μαρτιου. θ. εκτιστη
 δια εξοδου του παναγιωτου
 θηβαιου

XXIX. Monogramme.

Sur le mur d'un vestibule adossé au flanc méridional de l'église, gravé au trait sur un marbre encastré.

Diamètre du cercle, 0^m.20.

λεωντος του μαβρ(ο)π(α)πα

XXX. *Dédicaces.*

Chapelle en contrebas de l'église, au dessus de la porte.
Double couche de stuc: chacune porte un fragment d'inscription.

Haut. des lettres, env. 0^m.03. Rouge-noir sur fond jaunâtre.

Couche inférieure, à gauche:

.....
 ΠΣΙ .....
 ΚΗC .....

Couche supérieure, à droite:

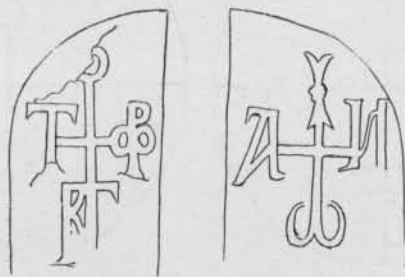
..... ΉΝ ..... Π .....
 ..... ΕΠΙΚΛΗΝ. ....
 ..... λακεδ^{ον}ΗΜΟΝΙΑC .....
 .....

Pantanassa.

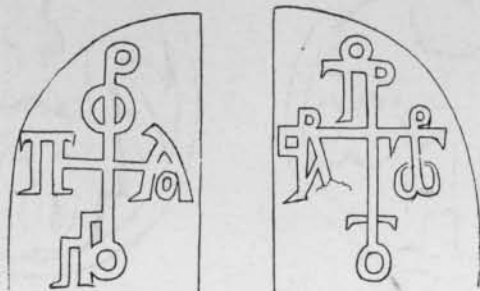
XXXI. *Monogrammes.*

Façade occidentale, demi-arcades appuyées aux fenêtres.
Rouge-brun sur stuc blanc.

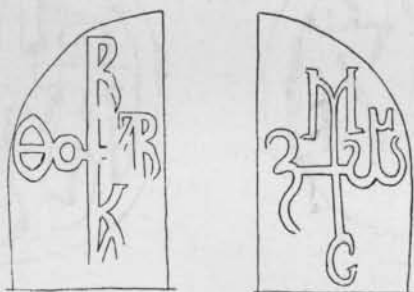
À gauche:

Au centre:

A droite:

ὁ κτ(η)τωρ ιωαν(νης) φρ(α)γγοπ(ου)λο(ς) πρωτοστρατωρ.....

XXXII. Monogrammes.

Sur le tailloir du premier chapiteau, à droite de l'entrée occidentale.

Sculptés en relief.

Face sud, du côté de la grande nef:

Face ouest:

Face nord:

Face est:

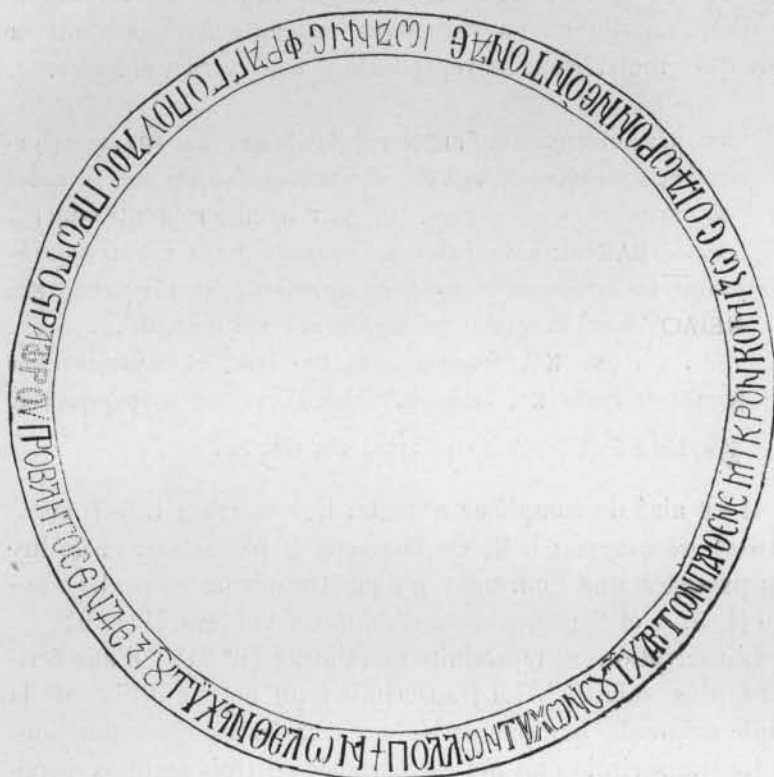

ὁ κτητωρ ιωαν(νης) φρ(α)γγ(ο)π(ου)λος πρ(ω)τοστραιωρ

XXXIII. Dédicace métrique.

Premier étage de l'église, au dessus du narthex, dans une petite coupole, inscription circulaire, autour du buste de la Vierge.

L'inscription est très effacée: elle se détachait en rouge foncé sur un ton jaune clair; mais presque partout le rouge est tombé, laissant une trace plus claire que le fond. Dans le fac-simile le pointillé indique les restaurations; le trait simple, les caractères très effacés, mais qu'on a pu distinguer. Haut. des lettres, 0^m.05.

† πολλων τυχων σου των χαριτων παρθενε
 μικρον κομιζω σοι δωρον νεον τονδε
 ιωανν[η]ς φραγγοπουλος πρωτοστρα[τ]ω[ρ]
 ου προβλ[η]τος ενδεξιου τυχειν θελων¹.

XXXIV. *Dédicace d'autel* (1428).

La pierre d'autel a disparu. L'inscription a été copiée par Fourmont. La copie originale est au folio 93^v du suppl. gr.

¹ Je donne ma première lecture, en 1896. Deux ans plus tard, lorsque M. Roumbos a dessiné le fac-simile quelques lettres que j'avais aperçues (ω dans πρωτοστρα[τ]ω[ρ] et ου au début du quatrième vers), n'étaient plus distinctes.

855 (n° 235): « Sur la table sacrée de l'église de Παντανασσα à Mistra ». Elle est en caractères courants à l'exception de quelques mots. Nous la reproduisons sans y rien changer.

θυσιαστηριον θειον και ἁΓΙΟΝ της βασιλικης και Γραρχικης μονης της ὑπεραγίας ἡμῶν θεοῦ τῆς επονομαζομενης παντανασσης τοῦ τελεισθαι ἐν αυτω ταις . . . (sur le côté septentrional)
 . . . . . ΕΛΕΤαις καθηρωθεν και αγιασθεν παρα τοῦ πανιεροτάτου
 5 του μροπολίτου της αγιωτατης μροπολεως λακεδαιμονίας ΚΥΖ
 ΝΕΙΛΟΥ κατ' ἐπιτροπη τοῦ αγιωτάτου και οικουμε . . . . .
 . . . . . χου ΚΥΖ διονυσίου, ἐπί βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων
 βασιλειων ἡμῶν ΚΥΖ θεοδώρου παλαιολόγου τοῦ πορφυρογενήτου
 ΚΤο ΜΝ^αΞΕΠ^ωΤΥ 5 ΑΛϚ ετους τῆς ενε . . . .

Il est aisé de compléter ce texte: l. 4 τελεταις; l. 6-7, οικουμενικοῦ πατριάρχου; l. 9, τῆς ἐνεστῶσης ζ' ἰνδικτιῶνος; et de lire les passages que Fourmont n'a pas transcrits: αγιον (l. 1): κυρου (l. 5. 7 et 8); κατὰ μνηνα σεπτεμβριου του ,σϞλζ' (l. 9).

L'inscription est reproduite au folio 92 (n° 212), d'une écriture plus soignée¹. La transcription au net ne diffère de la copie originale que par de légères différences d'accentuation.

La transcription au net est partagée en trois sections disposées de façon à former trois côtés d'un carré: l'une jusqu'à ἐν αυτω ταις (l. 3), à gauche, de haut en bas; la seconde, jusqu'à οικουμε . . . . (l. 6), au bas de la page; la troisième à droite, de bas en haut. L'inscription se développait donc sur les côtés septentrional, occidental et méridional, c'est à dire pour qui regardait l'autel de gauche à droite. Elle était gravée, sans doute, sur l'épaisseur de la dalle.

XXXV. *Épitaphe* (1445).

Sous une arcade sépulcrale adossée au mur sud du narthex aux pieds d'un personnage orant.

¹ Sur la feuille, à côté du n° 212, on a écrit au crayon: « reproduite n° 235 ». Cette note n'est pas de Fourmont. Le n° 235 est visiblement la copie originale.

ZisIou, nos 20-21; — Lampakis, *Δελτ. χριστ. ἐταιρείας*, II, p. 61; — Millet, *BCH*, t. XVIII p. 458, note 5. Haut. des lettres, 0^m.025; larg., de 0^m.01 à 0^m.015; interl., 0^m.005; longueur de l'inscription, 0^m.46. Lettres blanches sur fond en parties bleu et vert. La 2me et la 3me lignes très effacées.

ΕΚΗΜΗΘΑ ΔΟΥ
 ΚΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΗΛ ΛΑΣΚΑΡΙΟΥ Ο ΧΑΖΤΙΚΗΣ
 ΕΤΟΥΣ ΕΘΥ ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ Η

ἐκημήθη ὁ δούλος
 τοῦ π[α]νέυτ[υ]χεστάτου δεσπότου ἡμῶν
 κωνσταντινου τοῦ παλεωλογου:
 μανουηλ· λάσκαρις ο χαζτικης
 ἔτους 'εθϋ ἰνδικτιῶνος ἦ.

Sous le pignon qui couronne l'arcade, trois monogrammes, deux aux extrémités, le troisième sous l'angle central étaient tracés dans un cercle de 0^m.15, en noir sur fond jaune. Celui de gauche a disparu.

Au centre :

μ(α)ν(ου)ηλ

A droite :

χ(α)τζ(ι)κ(ης)

Le monogramme disparu était visiblement celui de λάσκαρις.

XXXVI. *Monogrammes (1502).*

Autour d'une arcade adossée au pied du clocher, sur la face septentrionale; trois, en tuf sculpté au dessus de la courbe de l'arcade (celui de droite a disparu); quatre, tracés à la pointe sur le stuc, vers le bas, deux à gauche, deux à droite.

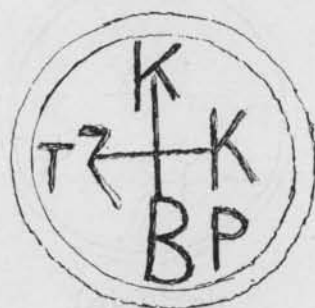
ZISIOU, n° 16. Monogrammes en tuf: diam., 0^m 22; relief, 0^m 01; cerclés de rouge. Monogrammes au trait: diam., 0^m 22; largeur du trait, près de 0^m 005; également cerclés de rouge.

a) *A gauche:*

ν(ο)εμβρ(ιου) ιζ

Au centre:

κο(ν)στ(αντινος) κ(υ)β(ερι)τζ(άκης)?

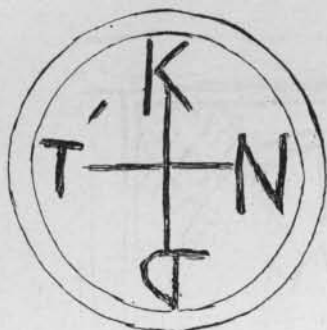
b) *A gauche:*

κ(υ)β(ε)ρ(ι)τζ(α)κ(ης)?

γρ(α)μ(μ)ατ(ι)κ(ος)

A droite:

κ(ων)στ(αν)τ(ι)ν(ος)

ν(ο)εμ(βριου) ιζ(ε)τ(ους) , ζ

XXXVII. *Invocation.*

Fragment de marbre blanc, encastré dans cette même construction à droite.

Zisioy, n° 17. Haut. des lettres, 0^m.055 et 0^m.012. Gravure en creux.

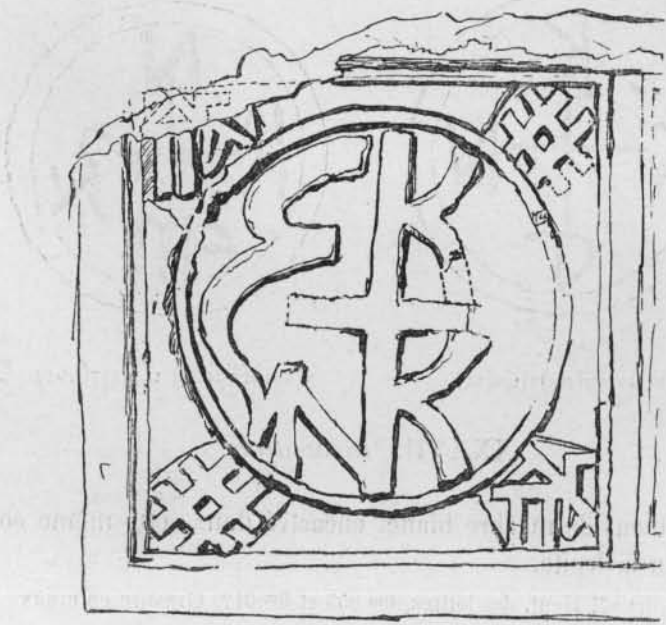

.... [τ]ου δούλου σου ηγνατηου ....
[α]μα κε της σημ[β]ιου αυτου ....

XXXVIII. *Monogramme.*

Petite chapelle à quelque distance au dessus de la Pantanassa, à l'intérieur du monastère. Dalle de marbre servant d'autel. Le monogramme est sculpté deux fois sur la surface de la dalle. Un fragment d'une dalle semblable, mais plus petite, autrefois encastré parmi les marches de l'escalier qui conduit à l'église, se trouve aujourd'hui au musée. C'est ce fragment que l'on reproduit ici.

ZISIΟΥ, n° 19. Diamètres, 0^m·35 et 0^m·24. Relief faible, saillie large et plate.

κ(α)ντ(α)κ(ου)ζ(η)ν(ος) π(α)λ(αι)ολ(ο)γ(ος)

Sainte - Sophie.

XXXIX. Monogrammes.

Sculptés en guise de fleurons, au milieu de l'ornement, sur les impostes des pieds-droits adossés au mur occidental, et ceux des deux colonnes ¹ (faces nord et sud). Aux places symétriques (pieds-droits nord et sud, faces est et ouest des colonnes), l'aigle à double tête fait face au monogrammes.

Diam.: impostes des pieds-droits, 0^m·17; des colonnes, 0^m·10. Relief d'environ 0^m·01; lettres taillées en biseau. Marbre bleu. Le monogramme occupe

¹ La colonne septentrionale est tombée pendant l'hiver de 1894-1895. On a recueilli au Musée deux fragments portant, l'un, le monogramme de Cantacuzène; l'autre, l'aigle dicéphale.

toute la largeur de l'imposte, sauf un filet en bas et la moulure plate verticale en haut. Le fac-simile reproduit les monogrammes des pieds-droits.

Pied-droit sud du mur ouest:

Pied-droit nord du mur ouest:

δ(ε)σπ(ο)τ(η)ς

χ(α)ν(τα)χ(ου)ζ(η)ν(ος)

Sur les colonnes le monogramme de δ(ε)σπ(ο)τ(η)ς regarde la nef centrale, celui de χ(α)ν(τα)χ(ου)ζ(η)ν(ος), les bas-côtés.

XL. *Poésie politique.*

Sainte-Sophie était, comme la Panaghia du Brontochion et la Pantanassa, précédée d'un portique à colonnes, aujourd'hui disparu, mais dont j'ai pu retrouver quelques vestiges. Fourmont y copia une longue inscription. Sa copie originale est conservée au folio 99 du Suppl. gr. 855 (n° 261^a); le net, au f. 92^v (n° 213). Le net porte la mention suivante: « Dans l'église d'αγια Σοφια à Misistra. C'est aujourd'hui une mosquée à Mistra ». Le deux copies sont en caractères courants, sauf deux mots que Fourmont n'a pas compris (l. 22). L'original était en majuscules accentuées avec des abréviations. Nous reproduisons la copie originale que nous traitons comme un original, en maintenant toutefois les abréviations. les doubles points sur les ι et les υ, et les esprits sur la première lettre des diphtongues.

1re colonne.

- 1 [ἦρ]ως χαριτώνυμος αυταναξ μεγας
 λαοσσός πραξει τε και σοφοῖς λόγοις
 και θανάτου μελημα τω μανδύλιω
 και τούς νοητούς ἄνταναιρῶν σατράπας
 5 και τῆς νίκης πτέρυξιν ἀρθείς ὑψόσει¹
 ποροθεν ἐμφαίνουσα κακτῶν βλεμμάτων²
 νικῶντι και νοῦν και τὸ ρητόρων ζόμα
 ὡς πᾶσι χρηστοῖς ἐυκλεῶς κοσμουμένη
 ὑπὲρ φουλόγοις³ τε και τοῖς πρακτέοις
 10 νέμει δὲ τὴν πέλοπος ἐξ εὐανδρίας
 . . . . σε χρηστῶν ἀγέλην μονοτρόπων
 . . . . ἀτεχνῶς ὡς θῶ και πατρασι

2^{onde} colonne.

- καντακουζηνός αυτόνων αυτοκράτωρ
 ἔσηκεν εἰς ἐνδειξιν ὀρθοδοξίας
 15 διῶν ἀλητῶς⁴ πρὸς θεοῦ πεφραγμένος
 τῶν βαρβάρων ἐπηξεν οὐδὲν ἀλόγον⁵
 ὡς ἔστι τοῦ γήμαντος αὐτὴν αξία
 και κατόπιν βαίνουσα τῶν τούτου τρόπων
 καν τῶδε νικᾷ και πλέον σεμνύεται
 20 πᾶσαν ἑαυτοῦ νοσιὰν περισκέπει
 ὅς εὐτύχης ὢν και καλός και γεννάδας
 σωτὴρ ἀληθῶς Ἡ ΠΗΡ⁶ δεδειγμενος
 και φιλοπάτωρ εὐρεθείς ἀπὸ βρέφους
 σέβας νέμειν δεῖ και φιλεῖν τὸν πλησίον

¹ Nel: ὑψόσει. L' est raturé sur la copie originale.

² βλεμμάτων.

³ ὑπερφυᾶ λόγοις.

⁴ ἀλύτως. Au net, ἄλυτως.

⁵ ἐπηξεν οὐδένα λόγον.

⁶ ἦ πατήρ.

3° colonne.

- 25 βασιλέων αἵμασιν ὠραισμένους
 ἐπωμαδὸν μὲν σαυρικὸν σκήπτρον φέρων
 καὶ πνικῶν χαρίτων πεπλησμένους
 ὀπλιζέται γὰρ καὶ κατ'ἀμφοῖν¹ ὡς γίγας
 ἦσ ὕζυγος² δ' ἔστηκεν αὐτῶν³ πλησίον
- 30 καὶ τοῦ γένους ἔκτητι καὶ τῆς ἀξίας
 πάσας γυναικῶν ἐκνικᾷ τὰς προκρίτους
 τίττους καὶ γὰρ τὸν ἱμανουήλ δεσπότην⁴
 καὶ πραγμάτων ἔμπερος⁵ ἐξ εὐβουλίας
 καὶ τὸν δὲ σηκὸν ἀνεγείρας ἐκ βάθρων
- 35 πρὸ τῶν πυλῶν ἔγραψε τῆς ἐκκλησίας

4° colonne.

- Τῆς ἀρείκης ἐνιϋοῦς⁶ ἐπιστάτης
 καὶ χοῦν ἀπεικόνισμα τῆς ακακίας
 τῶν ἀρειτικῶν ἅπαν ἐμφράττει σόμα
 τοῦ πεποι(θ)ῶς βασιλεὺς τῆ δυνάμει
- 40 οἶα βοηθός καὶ σοφὴ ξυνεργάτις
 διδασκάλω τε τῷ βασιλεῖ χρωμένη
 οὔσα δ'ἀπαράβλητος⁷ ἡ σύζυγίς
 ἄνδρα στιβαρὸν καὶ φρενῶν πλήρη ξένη
 πάντα ο⁸ καθαιρεῖ δυσμενεῖς⁹ κατὰ<τα> κράτος
- 45 τῷ παντοποιοῦ τοῦ θυ πρ'ς λόγῳ
 τὴν βασιλικὴν πατέρων σύζυγίαν¹⁰

¹ κατ' ἀμφοῖν. — ² ἡ σύζυγος. — ³ αὐτῶ.

⁴ Le vers 32 compte une syllabe de trop: on devra donc écrire τίτται, en rapportant le mot à l'impératrice seule, ou supprimer la syllabe initiale de Ἱμανουήλ et lire Μανουήλ. Il ne paraît pas douteux qu'on doive préférer la deuxième correction et garder τίττους: c'est au couple impérial qu'appartient l'honneur de cette glorieuse descendance.

⁵ ἔμπερος. — ⁶ ἐνυοῦς. — ⁷ δ' ἀπαράβλητος. — ⁸ πάντας. Fourmont a confondu O et C. — ⁹ Au net, δυσμενοῖς.

¹⁰ Fourmont n'a pas observé, à en juger par la disposition de sa copie, que les colonnes se suivent, non pas une par une en leur totalité, mais vers par vers. On lira donc à la suite des lignes 1-13-25-36, puis 2 14-26-37. La chose du reste est assez facile pour qu'il ait paru inutile de rien changer à l'ordre du manuscrit de Fourmont.

L'accentuation *κατ᾽μοῖν* (l. 28), *δ᾽παράβλητος* (l. 42) que Fourmont a copiée telle qu'il la voyait, sans critique, indique que la forme des apostrophes et des esprits ressemblait à ce qu'on observe dans les chrysobulles du Brontochion.

Divers.

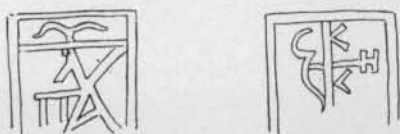
XLI. Monogrammes.

Copie de Fourmont: Suppl. gr. 855, f. 48 (copie originale); ff. 230 et 231 (net). La copie originale porte la mention: « A Misistra sur une fontaine ». Le net est ainsi désigné: « Misoæ sive Misitræ juxta fontem castelli ». Je n'ai pas retrouvé cette fontaine. Je suppose qu'il s'agit de la haute ville et non de la forteresse.

Le dessin de Fourmont figure un écusson portant un lion.

Au dessus: ΕΜΑΝΘΗΛΑΕΣΠΟΤΗΣ

En bas, de chaque côté de la pointe de l'écu :

On reconnaît le monogramme des Cantacuzène et des Paléologue.

XLII. Monogrammes.

Fourmont, Suppl. gr. 855, f. 48, sur la même feuille que la précédente, au dessous.

« Dans une église »:

« Un griffon et un lion ».

μ(α)ν(ου)ηλ κ(α)ν(τα)κ(ου)ζ(η)ν(ος) δ(ε)σπ(ο)τ(ης) παλ(αιολογος)

XLIII. *Invocation* (?).

Sur un fragment de corniche encastré dans l'aqueduc de Diasélo, sous l'arcade où passe le chemin du château, à gauche.

Haut. des lettres, 0^m 02.

...Ν ΔΥΧΗΝΔ/ΤΟΙCΝΤΑ.ΛΙ.Σ...ΩΝCΟΝΟΙ...ΤΟ...

peut-être: λυσην (ου δωσειν) αυτοις.....των σον οι[κον]....

XLIV. *Dédicace* (1742).

Fontaine à Diasélo, près du sentier conduisant vers Trypi.

Majuscules irrégulières (0^m.01 à 0^m.03), sans accentuation ni surcharges.

†

1742 αβγουστου — 22

γηοργακις φωκας

εβαλα και εγτισα το πα-

ρον καμαρι με τη σεντουκα

XLV. *Dédicace* (1762).

Fontaine près de Saint-Pantaléimon, sur le bord du ravin qui sépare le vieux Mistra du village moderne.

CIG 8762, d'après Le Bas, *Inscr. gr. Laconie* (1837) p. 152: «Mistræ (Novæ Spartæ) in lapide fontis. Inscription copiée par M. Trézel sur une pierre de la fontaine des cinq arcades à Mistra». La transcription de Le Bas est très fautive. Il la date de 6362 = 853.

Haut. des lettres, 0^m.025. Majuscules assez régulières, accentuées. Quelques abréviations.

Ζήθι κυράκος ανδ[ρά]ριστος¹ λακεδαίμων
 τουπικλην κρεβατῶ κύδιστ' αγχίνος ανερ
 προστατε[ύ]σας και γάρ παρακλήσεσι παντων
 συντριψας τε ὄρη τάδε πηγας θεσπεσιους τε
 αψξβ αυγουστου κζ^η

XLVI.

Copie de Fourmont: Suppl. gr. 855, f. 22 (copie originale); et 571A, fol 220 (net). Copie originale: « Dans l'église de Saint-Georges à Mistra sur un marbre² de cette église ».

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ Θ^Ω ΜΡ^Ω ΡΓ^Ω ΠΡΗ^Ω ΗΜΝΙΚ^Ω ΜΑΝΟ^Ω Θ^ΩΤ^Ω: ...
 ΚΗΝ ΔΕ Θ^Ω ΤΟ ΜΕΑΝΗ ΜΑΝΟ^Ω ΗΔΡ^Ω Χ^Ω

ο εν αγιοις θαυματουργος πατήρ ημων νικων ο με[τ]ανοσιτης...

Je ne comprends pas la seconde ligne: on y reconnaît les abréviations de ἡμῶν, de ἄνθρωπον.

Saint-Nicolas de Parori.

XLVII. *Invocation.*

Dans le mur d'enceinte qui entoure la cour de l'église, à l'extérieur, au sud, près de l'entrée, est encastré un fragment d'une corniche décorée de rosaces et de soleils tournants. Sur la moulure verticale est une inscription.

Haut. moyenne des lettres, 0^m.02. Majuscules assez régulières, espacées, accentuées en partie. Les mots ne sont pas séparés.

[του δουλο]ν σου βασιλειου ιεροος του γυμνομαγοϋλου τ. . . .

¹ Le Bas: ἀνδράριστος

² Fourmont avait écrit d'abord « sur une colonne ». La correction est d'une autre main.

XLVIII. *Invocation.*

Fragment encastré dans le mur sud de l'église

ΕΘΘΕΟΣΑΓΙΟΣ
ΡΟΣΑΓΙΟΣΑΘΑ
ΕΛΕΗΣΟΝΗΜΑΣ +
ΜΑΜΙΝΟΙΤΑΥΤΗΝ
ΙΒΟΥΛΕΥΧΤΩΤΑΦ^ω +

[† αγιο](ς) ο θεος αγιος
[θεοδω]ρος αγιος αθα-
[νασιος] ελεησον ημας †
[μελειν] μαμιν σοι ταυτην
[εαν τις επ]ιβουλευση τω ταφω †

XLIX. *Mémoration.*

Fragment de marbre encastré dans le pavé du sanctuaire.

Majuscules irrégulières, mêlées de minuscules. (Haut., de 0^m.01 à 0^m.03).

ΑΓΗΟΣ νΗΚΟΛΑΟΣ
ΕΝ ΜΗΡ ΗΣΦΡΗΣΙΑ
ΙΟΣΑΡΕΓΡΕΘΗΕΚΒΑΘΡΟΡ
ΕΚΗΜΙ ΘΗΥΠΗΚΟΠΟΚΕ
ΑΤΡΕΑΤΡΗΑΤΑΦΗΛΑΚΗ

αγιος νηκολαος
εν μηνη (φεβρ)ου(α)ρήου ια
[ουτος ο να]ρος ανεγερθη εκ βαθρον
[αμα και] εκ(οσ)[μη]θη (σ)π(ουδ)η κοπ(ω) κε
[δαπανη] ατρεα τρηαταφηλακη

Panaghia de Parori.

L. *Poésie politique.*

La Panaghia de Parori est aujourd'hui disparue. Copie de Fourmont. Supp. grec 855, f. 17^v (copie originale); f. 309 (net). Dans la copie originale, Fourmont a noté: «Sur la porte septentrionale de l'Église Παναγία τοῦ Παρόρη». Dans la transcription au net: «Sur la porte septentrionale de cette église, sur un marbre.»; et plus bas « Cette 4e et la 5e colonne sont sur un autre marbre, à côté du premier, mais d'un autre caractère ». L'original était en majuscules; la copie est en minuscules, sauf exceptions. Nous la reproduisons en la traitant comme un original.

Les cinq colonnes sont transcrites sur une seule feuille: I et II l'une au dessus de l'autre, du côté gauche; III, IV et V, de même, du côté droit, mais avec cette particularité que la IVe et la Ve, pour économiser la place et ne pas entamer une autre feuille, ni reporter au verso, ont été écrites en travers. De là vient que le titre placé au dessus de chaque colonne manque pour la cinquième.

Cette disposition semble prouver que Fourmont n'avait pas observé la méthode adoptée par le graveur du texte et qui doit être suivie dans le déchiffrement. Les vers se succèdent non pas de haut en bas et colonne par colonne, mais bien de gauche à droite, sur l'ensemble des colonnes. Ce n'est donc qu'après avoir lu les cinq vers d'une même ligne qu'on doit passer à la ligne suivante (cf. n. XL).

Pour rendre manifeste ce procédé et faciliter la lecture, tout en gardant, sauf en ce qui concerne le renversement des deux dernières colonnes, la disposition du manuscrit de Fourmont, j'ai numéroté dans chaque colonne tous les vers de 1 à 18 ou 17. On devra lire de 1 I à 1 V et ainsi de suite.

Les lignes 18 des colonnes I et II, en excès sur les autres colonnes, s'expliquent par l'addition d'une formule finale à laquelle cet espace limité suffisait.

1° colonne de 18 lignes.

- 1 λόγος παλαιὸς δῶρον θεοῦ δεσπότης.
- 2 ἐχθροὶ κακοῦργοι καὶ δόλιοι ἐσκράτος¹.
- 3 ἅπαντ' ἔπραττον ἐκβαλεῖν τε τοῦ θρόνου
- 4 μεθ' ὧν ἅπανθ' ὑπήκοον κατεκρίζουν.
- 5 ἀπλοὺς τὸ ἦθος αὐγάζων θεωρίαν.
- 6 ἀνὴρ γλυκὺς τε καὶ προμήθεια ξένων.
- 7 σμικρουμένην οὖσαν τοπικοῖς ἀνδράσι
- 8 τοιαῦτα τὰ ἐνεδρα τῶν ἐγχωρίων.
- 9 ἄλλου φαραῶ καὶ πικρῶν ἐπισατῶν.
- 10 πλάσῃν θῆν μὴ γνῶντες οἴμοι τάλαρος
- 11 ἄλλα ἐπ' ἄλλοις καθ' ἐκάστην ἡμέραν
- 12 ἄγαρ ἐγγόνους εἰς ἄμιλλαν λαττίνων²,
- 13 ἐν οἷς ἔπασχεν ἀδικοῦμενος πάνυ.
- 14 ἢ πῶς δοκεῖτε ἀπαξ ἅπαντες τότε
- 15 ἅπασαν ὡς ἀντικρυς ἐν χερσὶν ἔχειν,
- 16 εἶτα ἀμηρᾶ ὠμιληκῶς ἠδέως³
- 17 ἀχθεῖς πρὸς ἡμᾶς νικητὴς τροπαιοῦχος
- 18 ὦ ἡ δόξα κράτος πρέπει⁴ νῦν καὶ αἰεὶ.

2° colonne de 18 lignes.

- 1 βασιλέων ἐγγονος υἱὸς τυγχάνων,
- 2 ἐφευρεταὶ κακῶν κάκιστοι τοὺς τρόπους.
- 3 τοῦτον θέλοντες ἐκφυγεῖν τῶν ἐνθάδε·
- 4 οὗτοι μὲν εἰργάζοντο ταῦτα ὦ φίλοι
- 5 ἄκακος εὐθύς ὡς ἴσασιν εἰδότες.
- 6 λιμῆν ὑπάρχων ὡς ἰωσήφ αἰγύπτω.
- 7 χρῆζουσι κράτους δεσπότης ὑπερέχειν
- 8 εἴποιμι ἂν καὶ χεῖρονα τούτων πλέον.
- 9 εὐρικότες πλοῦτον πόλας⁵ τέ καὶ χώρας
- 10 τούτοις ἀνδράσι πολλάκις πρέσβεις στέλων.
- 11 ἐπινοούντων καὶ λεγόντων οὐ θέμις⁶

¹ ἐς κράτος. — ² Ἄγαρ ἐγγόνους = Ἀγαρηνοῦς V, 14. — ³ ἀμηρᾶ, l'émir. — ⁴ Au nel, πρέπειν. Le ν, dans la copie originale, est barré. — ⁵ πόλεις. — ⁶ οὐ θέμις (ἂ οὐ θέμις ἐστί!).

- 12 τὰς ἐλπίδας τέθηκε πρὸς τὸν ΧΝ μου.
 13 χάριτι ρωσθεὶς πρὸς πάλην οὖν βαδίσας.
 14 τῆν τῶν ἐχθρῶν ἔκπτωσιν ἐλθοῦσαν τάχῃ.
 15 μόχθου κόπου τὲ κινάουνο¹ παραβλέψας
 16 ἀναδοχὴν ἔυνοϊαν εὐρικῶς ξένην,
 17 τῶν λαττίνων πάνυ γε κατησχυμένων,
 18 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν.

3° colonne de 17.

- 1 ἤχθη πρὸς ἡμᾶς ὡς κύριον² τοῦ τύπου.
 2 μεστοὶ φθονοῦ ψεύδους ἔριδος³ καὶ φόνου.
 3 ἢ θανατῶσαι καὶ ἀδеспότως μένειν.
 4 κρόνοις ἱκανοῖς τῶν ἀριθμῶν ὡς πέντε⁴
 5 εἰρηνικὸς φιλάγαθος φα(ν)εὶς πᾶσιν
 6 ξεναγογῶν ἕκαστα προῖκα τοὺς ξένους.
 7 δάκνειν τὲ ἀλλήλους τε καὶ καταφλέγειν.
 8 αὕτη γε ἀντάμειψις ἦν τῷ κυρίῳ
 9 ἐφ' ᾧ ὦν ἐζήτουν θανατῶσαι δεσπότην.
 10 ζητῶν ἀγάπην συνάφειαν τοῦ τύπου.
 11 δέσι θλίψει λύπη τὲ συ(γ)σχεθεὶς ἄμα.
 12 ὃν ἔσχεν αἰεὶ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ
 13 τίς ἂν κατεῖποι τὰ πεπραγμένα ἀνδρες
 14 πόλεις ἐχειρώσατο ἐχθροὺς πατάξας
 15 γνώμη ἀγαθῇ εἰς ὑψηλὸν τρέχει.
 16 ἐξουσίαν ἔλαβε πελοπονήσου
 17 ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ζημιωθέντων ἄγαν

4° colonne 17 lignes et d'un autre caractère⁵.

- 1 κωνσταντινούπολιν λιπὼν τὴν πρίδα.
 2 ὄρκον πατοῦντες ἀρπάζοντες τὰ ξένα.
 3 ἐφ' ᾧ σέβας πάτριον ἤσχυναν σαφῶς.

¹ κινδύνου. — ² κύριος. — ³ ἔριδος. — ⁴ χρόνοις... τὸν ἀριθμὸν...

⁵ Cette indication vaut pour les deux dernières colonnes, ainsi qu'il appert de la note de Fourmont citée en tête.

- 4 βαβαὶ ἀεὶ πνέοντες εἰς μάχην κράτους.
 5 εὐεργέτης εὐσπλαγχνος ΠΡΑΥC¹ ὡς ἄλλος.
 6 θαυμαστος εἰς ἅπαντας ἐχθροὺς τυγχάνων
 7 ἐν ᾧ σφαγαὶ καὶ δάκρυα ὡς εἰμέραι²
 8 ἀνθ' ἧς ἐλευθερίας ἔχον³ ῥωμαῖοις
 9 ὡσπερ παλαιός⁴ ἔπραξαν τῆς ἀμπέλου
 10 οἱμοὶ τῶν κακῶν εἰσακουσθεὶς οὐδέπω.
 11 τάγμα στρατιωτικὸν ἀθρόοσας ἄκων
 12 παρακαλῶν ὡς τάχιον δοῦναι δίκην.
 13 εἰ καὶ φύλον⁵ χριστιανῶν δεῖνα παθόν.
 14 σαμψὼν ἀναφανείς δε κατὰ τὴν νίκην
 15 ὡς ἂν ἔχοιμεν ἐλπίδα σωτηρίας
 16 χειρώσας ἐλθὼν δεσποτείαν τοῦ ἄργου
 17 οὕτω ΚC' ἀντιτάσσεται ἐχθροῖς

[5e colonne 17 lignes de la même écriture que la 4e].

- 1 σφόδρα ἀπειθείσοντες οἱ ΜΩΡ101⁶
 2 διαίρεσιν φιλοῦντες ὡς αἵματώδη
 3 γραψαντες ἀπτοὺς⁷ τοῖς λατίνοις ωδικη
 4 ὁ δ' ἀναρτεῖος⁸ τε γνωστικώτατος λίαν
 5 πατρὸφιλόπαις ἀγαπῶν τοὺς ἐνθάδε,
 6 ποθων υψῶσαι δεσποτείαν ρωμαίοις.
 7 σύγχυσις ἡμῖν τοῖς δε λατίνοις σθένος
 8 ρυσθέντες ἐκ πηλοῦ πληνθίας λατίνων
 9 ὡς φησιν οὕτω χσ ἐν παροιμία

¹ Transcription singulière en fac-simile pour un mot aussi clair: πραύς (cf. ταλαΝΕC L. 10). — ² ὁσημέραι. — ³ εἶχον ou ἔσχον. — ⁴ Il y a une faute évidente: il faut à ἔπραξαν un sujet pluriel, peut-être παλαιοί; ou bien, avec le pluriel indéterminé, répondant à *on* en français, παλαιῶς. — Une correction légère donnerait Ἰουδαῖοι très analogue paléographiquement: allusion à la conduite des Juifs envers le Christ, maître de la vigne, dans la parabole; cf. V, 9 (Matth., XXI, 33-45). — ⁵ Au net, φύλον.

⁶ Les mots ont été mal coupés par Fourmont qui semble ne pas avoir compris; on doit lire οἱ α μωρῖοι comme des insensés. La forme ordinaire est μωρός, mais la mesure réclame μωρῖοι. Malgré les allusions bibliques, on ne peut songer aux Amorrhéens = Ἀμορραῖοι.

⁷ ἀπτοῦς; le sens est clair, sans mot qui exprime l'alliance. — ὦ δίκη, remplissage, cf. ὦ φίλοι II, 4. — ⁸ ὁ δ' ἀναρτεῖος,

- 10 ἀγνωμοσύνην μὴ φέρων τούτων ὄλωσ
 11 ἄνδρας δυνατοὺς θηριώδεις πρὸς μάχην
 12 οὖσιν αἰτίοις εἰς ἐρήμωσιν τόπου
 13 φεῦ φεῦ ἐπι κρίμασι τῶν ἀντιδίκων
 14 ἔπειτα εἰδὼς ἀγαρηνοὺς τὴν κτίσιν
 15 καὶ μηκέτι ἴδοιμεν αἰχμαλωσίαν
 16 πᾶσαν τε φημί ἦν δυνάσται ἐκράτουν
 17 χάριν δεδωκῶς τοῖς ταπεινοῖς καρδία.

Musée.

LI. *Fragment d'acte.*

Sur un fragment de colonne.

Haut. des lignes, 0^m.02; interlignes un peu moindres.—Planche XX bis, 2.

. . . . . [ἀπο]λυτ[ήριον] γραμμ[α]
 . . . . . τῶ] διαληφθεν-
 [τι. . . μ]οναστηριω του
 [. . . . . εἰ]ς ἀσφάλειαν
 [. . . μηνι ἀπρι]λιω ἰνδικτιῶνος ιε

LII. *Fragment d'acte.*

Sur un fragment de colonne. Apporté du nouveau Mistra.

Hauteur des lettres, de 0^m.015 à 0^m.018; interl., env. 0^m.015.—Planche XX bis, 3.

- 1 † ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ κατα [τὴν]
 [πε]λοπόνησον πατριαρχικοῦ μο[να]-
 στηρίου τοῦ εἰς ὄνομα τιμωμένου [τοῦ]
 [ἐ]ν ἱεράρχοις παμμάκαρος καὶ θαυματοῦρ[γοῦ]
 5 [νι]κολάου καὶ ἐπικεκλημένου του ἀχρα[ντου]
 [ἀνέφε]ρον εἰς τὴν ἡμῶν λογιότητα ὡς ἔφθασα[ν]
 [ἀγορά]σασθαι χωράφια τινὰ δεδώκασι δὲ
 [τινὲς] τῶν φιλοχρίστων ἕτερα πρόσεν[ω]-
 [θησόμενα] εἰς τὸ τοιοῦτον μοναστήριον καὶ εὐρ[έθη]-
 10 [σαν οἱ κομί]σαιεν ὄχλησιν καὶ κατὰ δυ[ναστίαν. . .

LIII. *Invocation.*

Fragments d'une croix en haut relief. Inscription sur le cadre de la dalle.

Majuscules non accentuées, gravure médiocre, lecture malaisée; haut. moyenne, 0^m.015.

a) *à gauche:*

Υ
Δ
ΕΣ
ΠΟ
†
///
///
ΘΕ
ΚΕ
///
ΘΚΕ
ΗΘ

b) *à droite:*

ΗΟ
ΣΗ
ΦΟ
ΑΡ
ΜΕ
ΝΙΟ
ΟΑ
ΠΟ
ΤΗΝ
ΜΕ
ΓΑ
ΛΙΝ
Α///
ΜΕ
///Η
ΑΝ

a) [το]υ δεσποτου [ημων] θεε κυριε [και] θεοτοκε [βο]ηθη[ητε]

b) ηοσηφ ο αρμενιο[ς] ο απο την μεγαλιν α[ρ]με[ν]ηαν

LIV. *Monogramme.*

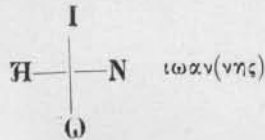
Fragment de corniche, au centre de l'ornement.

Ζαμπεα

LV. *Monogramme.*

Haut. des lettres, 0^m·025; diamètre, 0^m 085.

LVII. *Dédicace.*

Fragment apporté de Sparte, au revers d'un relief antique.

Gravure nette, type du XVIIIe siècle, haut. des lettres, 0^m·015.

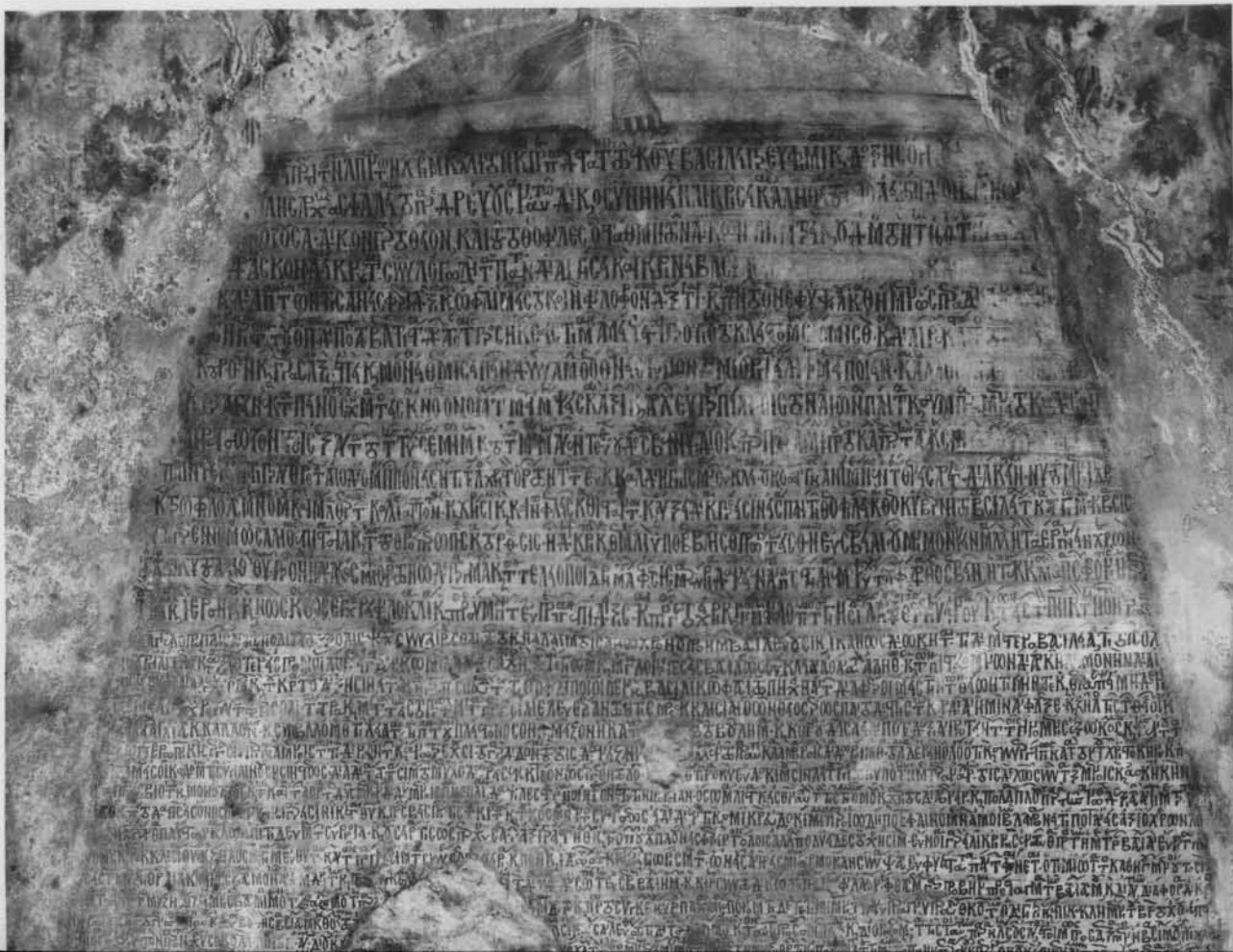
IC	XC
NI	KA

ΤΗΝΔ	ΥΔΡΟΡ	ΡΟΔΙ	ε
ΕΔΟΜΗΣ	ΑΜΗΝ	ΓΕΩΡΓΙ	ΟΣΛ
Ο	Υ	Δ	ΗΜ
		Ε	Π
		Ε	Υ
		Α	Α

την δ[ε την] υδρορρόα[ν]
 έδομησάμην γεωργιος λεόπου[λ]ος
 ό του δημ[ητρίου] έπί έτου[ς] α. . . .

GABRIEL MILLET

Bullfinch de Oropos, Hellénique

Phototypie Barthand, Paris.

Phototypie Borthaud, Paris.

1.

2.

3.

